



Danskernes Historie Online

Danske Slægtsforskeres Bibliotek

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt Danskernes Historie Online - Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: <https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat>

Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

Slægtsforskeres Bibliotek: <https://slaegtsbibliotek.dk>

Danske Slægtsforskere: <https://slaegt.dk>

SAMLINGER

TIL

JYDSK HISTORIE OG TOPOGRAFI.

VIII. BIND. 1880—81.

UDGIVET

AF

DET JYDSKE HISTORISK-TOPOGRAFISKE SELSKAB.

AALBORG.

FORLAGT AF MARINUS M. SCHULTZ
OG TRYKT I STIFTSBOGTRYKKERIET.

Nogle historiske Beretninger om Hans Hansen Rosborg til Friisholt.

Nærmest efter Uddrag af Friisholt Birks ældre Thingbøger.

Ved J. Christensen.

Den for sin Stridbarhed og sine mange Processer vidt-bekjendte Herremand Hans Hansen Rosborg, der levede i sidste Halvdeel af det 17de og indtil Midten af forrige Aarhundrede, er, som det vil sees af vedfœiede Stamtavle, født paa Rosborggaard i Mønsted Sogn sydvest for Viborg omtrent 1670. Det er sandsynligt, at Forældrene have havt denne Gaard i Eie og efter den Tids Forhold været velstaaende Folk, maaskee lidt hævede over den almindelige Bondestand. At de have beboet Rosborggaard til deres Død, fremgaaer af, at de begge ere begravne paa Mønsted Kirkegaard eller maaskee i selve Kirken, hvilket snarest synes at stemme med Udtrykket i Hoffm. Fund. III. S. 309 om Sønnen Jacob Rosborgs Enkes Gave af 200 Rd. til Mønsted Kirke, »hvor hans Sal. Forældre ere begravede«; men naar disse Forældre ved Døden ere afgaaede, sees ikke af Kirkebogen.

Efter Faderens Død kom Gaarden Rosborg i de ældste Sønners Hans og Jacob Rosborgs Fælleseie og blev af dem omtr. 1720 flyttet nærmere ned mod Rosborgsø og der godt opbyggt og da af dem kaldet Rosborggaard, da Gaarden forhen blot benævnedes Rosborg, hvorom videre kan sees i Pont. D. Atlas IV. S. 690. Der blev nu ogsaa i dens Omegn tilkjøbt en Deel Bøndergods og lagt under Rosborggaard som Fæste-

gods, saa Gaarden paa den Tid var en ikke ubetydelig Eien-
dom; nu er den derimod en mindre Gaard, hvis Marker dyr-
kes med Stude.

Som Skik og Brug var paa den Tid har Hans Rosborg og Brødre optaget deres Tilnavn efter Fødegaarden, og efter adskillige Udtalelser i Thingbøgerne fremgaaer det, at saavel Hans Rosborg som hans Broder Jacob i deres yngre Aar har opholdt sig i Viborg og søgt denne Byes latinske Skole, hvilket ogsaa siden viste sig kjendeligt, idet Hans Rosborg stedse havde latinske Udtryk paa rede Haand, samt Broderen Jacob Rosborgs Enke gav 1000 Rdr. til Viborg latinske Skole og andre Kapitaler til Viborg By, »hvor han sig i sin Ungdom haver opholdt«. (Hoffm. Fund. smsts.) Hvor Hans Rosborg opholdt sig senere, hvor og naar han blev gift, og i hvad Stilling han var, indtil han 1716 eller 17 tilkjøbte sig Gaarden Haraldsmark i Grundfør Sogn, vides ikke. Denne Gaard lod han ombygge 1718 og gav den Navnet Haraldslund og forøgede den med tilkjøbte Eiendomme og Bøndergods. Det antages, at han havde haft Hovedgaarden Løvenholm i Forpagtning og boet der, indtil hans Broder Jens Rosborg overtog denne Forpagtning; men om dette Ophold giver Gjessing Sogns Kirkebog ikke nogen Oplysning. Saameget er imidlertid bekjendt, at han idetmindste siden 1710 var Forpagter af den paabudne Consumption-, Folke- og Familieskat i en Deel Amter i det østlige Jylland, og disse Forpagtninger gav ham maaskee det første Grundlag til hans Velstand, men mulig ogsaa til at lægge sig efter Lovkyndighed og erhverve sig Øvelse i at føre Processer, hvorved han gjorde sig saa bekjendt og frygtet næsten over hele Jylland. Med Hensyn til Hans Rosborgs, denne mærkelige Mands Familieforhold kan her efter velvillig meddelte Uddrag af Grundfør, Mønsted og Gjessing Kirkebøger anføres, hvad derom forefindes og som sees af modstaaende Stamtavle. Af hvad Familie Hans Rosborgs Hustru Helle Madsdatter har været, og hvorfra hun var, har det ikke været muligt at erholde mindste Oplysning om.

Hans boede paa Gaarden Rosborg, Mønsted Sogn, Hustruens Navn ukendt,
 begge begravede i eller ved Mønsted Kirke.

Hans Hansen Rosborg, f. omtr. 1670, død paa Rosborggaard, begr. i eller ved Mønsted Kirke ^{24/1} 1752, g. m. Helle Madsdatter, Eier af Friisholt m. fl. Gaarde.	Jacob Rosborg, f. ?, død før 1756, g. m. Ane Cathrine de Woss, boede i Kjøbenhavn, uden Børn. Givet 4,400 Rdr. som Legater.	Jens H. Rosborg, f. ?, Forpagter paa Løvenholm, Gjessing Sogn. Hustr. uk. Børn: Mads Rb., døbt i Gjessing ^{9/12} 1721, †? Jacob Rb., døbt ^{22/5} 1724. Hans, senere født. De 2de Sidste confirmerede i Mønsted K. 1741.	Niels H. Rosborg, f. ?, død før 1756, var Kleinsmed og boede i Skive, g. m. Barbara Sophie (Wiwet) ^{30/5} 1723, uden Børn, levede 1756 paa Rosborggaard.	Bodild Hansdatter, f. ?, g. ^{9/1} 1708 m. Knud Christensen, Sognedegn i Kobberup.
--------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------	-----------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------	-------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------	-------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------	--------------------------------------------------------------------------------------------

Jacob Rosborg, f. omtr. 1707. Eier af Haraldslund, død ^{22/6} 1777, 68 Aar gl., begr. i Grundfør Kirkes Begravelse.	Hans Thansen Rb., f. ^{3/1} 1719, død ^{20/6} 1779. 1) g. 1752 m. Else Kirstine Adler af Hinnerupbrogaard, død 1765. 2) g. 1766 m. Ane Vassard af Hobro, som overlevede ham. 2 Døttre døde ugifte i Hobro.	Helene Palene Rb., f. ^{10/6} 1721, g. 1737 m. Hr. Ole Kleve, Præst i Sal. 2 Børn: Ane Formann, f. ^{21/6} 1738. Hans Ursin, f. ^{3/12} 1739.	Mads Rb., f. ^{10/11} 1723, død ung.	Christian Rb., f. ^{21/1} 1725, død 1794 i et Huus i Sal By, ugift.	Mette Palene Rb., f. ?, g. 1752 m. Jonas Agerholm, senere Eier af Rosborggaard. Han døde 1783.
------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------	----------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------	-----------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------	----------------------------------------------	-----------------------------------------------------------------------------	------------------------------------------------------------------------------------------------

7*

Forinden jeg i det Følgende efter Uddrag af Friisholts Birks Thingbøger vil forsøge at give et Bidrag til Skildring af Hans Rosborg og hans Færd, skal her forudskikkes nogle enkelte Træk af hans Personlighed, Liv og Idrætter, saaledes som jeg i Begyndelsen af dette Aarhundrede, medens han endnu var i frisk Minde, har hørt ham omtale af flere ældre Folk, der havde levet samtidig med ham eller havde hørt Fortællinger om ham af deres Fædre.

Hvad Hans Rosborgs Person angaaer, da var han lidt under Middelhøide, men undersætsig og bredskuldret. Hans graaladne Ansigtifarve med de gjennemfurede Træk havde under hans næsten idelige gnavne Sindsstemning ikke noget tiltrækkende eller vindende, men gav ham derimod noget frastødende og ubehageligt i Omgang og Væsen især mod Fremmede og Underordnede.

Det synes at fremgaae saavel af de Gamles mundtlige Beretninger som af Thingbøgerne, at Rosborgs Hovedlidenskab var at erhverve og samle Penge og Gods, og var han for at opnaae dette Maal yderlig paaholdende, saa han neppe undte sig selv og sin Familie de fornødne og anstændige Klæder. Selv gik han klædt som en Bonde i hjemmegjorte Vadmels Klæder og til Hverdag og i Hjemmet endogsaa ganske lurvet, saa der fortælles, at han en Dag paa Veien fra Friisholt til Sal mødte en gammel Betler, som i forbigaaende spurgte ham: »Giver de Fattigfolk noget dernede paa Gaarden, fik du noget, Falli?« hvortil Rosborg, der maaskee ikke skjøttede om at ansees for en Betler, snærende svarede, idet han fortsatte sin Gang: »Nu kan du gaae ned og see, hvad du kan faae, Falli.« I den sidste halvsnees Aar eller lidt mere af hans Levetid blev han meget kuldskeer og bar desaaarsag en Pude fyldt med Duun i sine Beenklæder for at beskytte sin Bagdeel mod Kulden, hvilket i Forbindelse med hans eiendommelige vraltrende og vrikkende Gang skal have givet ham et ret pudsigt og løierligt Udseende.

Hvorvidt Rosborg besad nogen indre folkelig eller human Følelse, vil jeg ikke afgive nogen Dom over, men overlade dette til Læsernes eget Skjøn efter at have sammenholdt de i det Efterfølgende fremsatte Træk af hans Liv og Bedrifter. Hans ihærdige og rastløse Higen efter at forøge sit Herre-

dømme, sine Penge og sit Gods har maaskee neppe levnet ham Tid og Ro til saadanne ædlere Følelser. Der synes vel at vise sig en christelig og ædel Tanke hos ham, idet han, medens han boede paa Haraldslund, stiftede en Skole i Grundfør for Sognets Ungdom, og ihvorvel det ikke er godt at fælde Dom over en Andens Bevæggrunde til hans Handlinger, synes der dog ved nøiere Betragtning af Betingelserne ved denne Skoles Stiftelse at fremskinne en Tragten efter at erhverve sig en Magt, han som største Lodseier i Sagnet maaskee hidtil følte Savn af, nemlig Rettighed til at beskikke Skoleholder ved denne Skole og det dermed forbundne Degneembede, da Skolen, som blev opført, tillige skulde være Degnebolig og Degnen Skoleholder. Rosborg vidste at stille Betingelserne ved denne Skoles Fundering saaledes, at Byrden ikke faldt Haraldslunds Eier til Besvær, men derimod til Gavn, endogsaa til Indtægt, hvilket kan sees af Fundatsen i Hoffm. Saml. II. S. 155 ff.¹⁾ At det ogsaa virkelig var ham magtpaaliggende at have Herredom paa dette Omraade og Indflydelse paa Kaldsretten til Degneembedet, skjøndt han som borgelig eller bondefødt og uden Rang ikke dertil kunde være berettiget, viste sig senere ved hans Forhold ved Degneembedets Besættelse i Sal. Efterat han havde fortrædiget den ualmindelig dygtige Degn Niels Hornberg, da denne selv 1737 paa egen Bekostning havde bygt sig en egen Degnebolig i Sal By og deri indrettet en Skolestue for Byens Børn, saaledes at han blev kjed af Rosborgs Uvæsen og flyttede andetsteds hen, blev der omsider et Par Aar efter af Biskoppen beskikket en Sogndegn til Kaldet, en Mand ved Navn Simon Hosendal, maaskee uden at Godseieren H. Rosborg raadspurgtes derom. Herover blev han vred, og den første Søndag, den ny Degn skulde forrette Embedet i Sal Kirke, mødte Rosborg med en Flok af sine Drabanter ved Kirken og stillede sig selv paa Post i Vaabehuset. Da

¹⁾ Det stemmer med Hans Rosborgs Karakter, at han ved Opførelsen af denne Skole i Grundfør tog det saa sparsomt, saa den blev bygget halvt inde paa Kirkegaarden og halvt paa Kirkens Fortov, hvor denne Bindingsværksbygning endnu staaer og benyttes til Fattighuus. Brønden, der var gravet paa Kirkegaarden i Nærheden af Liggravene, er forlængst tilkastet.

Degnen gik forbi ham for at gaae ind i Kirken, raabte Rosborg: »Er Du Simon Juda den Troldkarl, eller hvad er Du for En?» Degnen gik sin Gang og svarede intet; men da Sangen i Kirken begyndte, raabte Rosborg overlydt: »Stemmer op, alle mine Karle!» og der blev nu en Raaben og Brølen i Kirken, saa der af Sangen ikke kunde høres Ørenlyd. Saaledes vedblev han adskillige Søndage, indtil den stakkels Degn saae sig nødsaget til at opgivet Kaldet og flytte bort.

Saalænge den hæderlige og dygtige Præst Frands Blichfeldt i Sal levede, vovede Rosborg sig ikke til at angribe ham; men saasnart han var død, anfaldt Rosborg Enken med Processer for at faae den lille Formue, hun besad, frapillet hende, hvilket siden skal blive berørt. I Førstningen gik det nogenlunde godt med Eftermanden, Rosborgs Svigersøn Hr. Ole Kleve; men dette gode Forhold kunde ikke vare længe ved. Først forvoldtes Præsten nogle mindre Fortrædeligheder, hvilke Rosborg vidste, at Præsten som noget svag paa Sindet ikke kunde taale; men endelig brød Uenigheden løs og kom til Udbrud ved, at Præsten havde en Stuepige, der blev frugtsommelig ved Avlskarlen eller Kudsken, en Karl fra Godset, og her fattede Præstens Kone og hendes Fader Rosborg Mistanke om, at Præsten havde staaet i et intimt Forhold til Pigen, noget, som der fortælles var aldeles ugrundet. Karlen traf nu Foranstaltninger til at ægte Pigen, hvilket det laae i Rosborgs Plan at faae forhindret. Paa den Dag, Vielsen skulde foregaae, mødte Rosborg paa Kirkegaarden med sine Drabanter for at opsnappe Brudgommen, naar han fra Præstegaarden gik til Kirken, for derefter at bortsikke ham som Soldat til et gevorbent Regiment; men Præsten havde bemærket Uraad og sendte Bud efter et Par af de stærkeste Mænd i Byen for at følge sig og hjælpe ham over Kirkegaarden og ind i Kirken, da han foregav at være bleven meget syg. Paa Grund af dette Følge turde Rosborg ikke angribe Karlen, men maatte nøies med at skjælde ud og med vred Hu og Harme over den feilslagne Idræt med sit Følge vende hjem til Friisholt med Løfte om Hævn ved givne Leilighed. Næste Morgen vare de Nygifte sporløst forsvundne og saaes aldrig mere siden og undgik saaledes Rosborgs Hævn, for hvilken Præsten alene maatte

undgjælde. Det næste Aar efter blev han forflyttet til Aarhus som Kapellan ved Frue Kirke.

Bønderne paa Friisholt Gods vare paa Hans Rosborgs Tid, da ingen Skoleunderviisning gaves, høist uvidende, forarmede og dybt nedsunkne i Trældom, og disse Trælbønder — som de selv kaldte sig — behandlede Rosborg yderst vilkaarligt og despotisk. Ved den mindste Modsigelse eller Forseelse enten mod Hosbonden eller hans Fogder, naar disse stakkels Trælle ikke blindt hen vilde føie sig efter deres Luner, stod Træhest, Spanskcappe og Gabestok tilrede, hvilke Redskaber Rosborg havde anskaffet og holdt i god Stand, ikke at tale om Hundehullet eller Tyvehullet, som det kaldtes, der jevnlig efter Forgodtbefindende og uden videre benyttedes. I min Ungdomstid vidste de Gamle endnu meget at fortælle om disse Straffemidler og om hvem der havde redet Træhest, baaren den spanske Kappe og desl., og hvorledes de teede sig under Torturen, helst naar de ikke tog den med Ro, og Straffen i saa Fald forøgedes, Fortællinger jeg som Dreng hørte med Harme. Med den sidste Rosborgs dødelige Afgang 1779 forsvandt disse Straffemidler ganske og anvendtes aldrig mere, skjøndt Fæstevæsenet paa Friisholt Gods vedblev indtil 1804.

En kort Tid efter at Rosborg var bleven Eier af Haraldslund og han efter Faderens Død i Fællig med sin Broder Jacob var bleven Eier af Rosborggaard, tilkjøbte de sig af Kongen noget Gods i Mønsted Sogn og deriblandt et øde Møllested og anlagde der en lille Vandmølle af Nyt ved et lidet Vandløb, der løber forbi Byen Mønsted og falder i Rosborg Sø, paa et Sted noget nærmere Mønsted end den nuværende Krogsgaard Mølle, der, hvor Mølgaard endnu ligger. Den af Rosborgerne her opførte Mønsted Mølle overlodes til deres yngre Broder Niels Hansen Rosborgs Bestyrelse. Denne Niels Rosborg var Kleinsmed af Profession, og efter den af Hans Rosborg givne Skildring af ham havde han været Soldat og var en noget drikfædig og ødsel Person. Han levede et Par Aar eller noget længere ugift som Bestyrer af Møllen.

Hans Rosborgs Søgemaal mod Mølleren Peder Lund om Mønsted Mølle.

En Deel Aar, førend den ovennævnte Mølle blev anlagt, var en Person ved Navn Peder Lund boende med sin Kone og 3 Børn i Bjørnehuset ved Taarupgaard. Ifølge flere afgivne Vidnesbyrd ved Friisholt Birkething var han Soldat og borttrømte fra Major Lunds Kompagni ved Fiskbæk Exerccerplads og fra Kone og Børn med et andet løst Fruentimmer, som han udgav for sin Kone, til det Slesvigske, hvor han paa forskjellige Steder opholdt sig nogle Aar og sidst som Ladefoged hos Grevinden paa Gram. Her opsøgte hans Kone ham, og da det herved blev bekjendt, at det andet Fruentimmer, han havde boende i Brændstrup, ikke var hans Kone, vilde Grevinden ikke have ham i sin Tjeneste. Imidlertid var han ogsaa bleven bekjendt med et andet Fruentimmer ved Navn Barbara Sophie, der tjente som Huusholderske paa Gram og sagdes at være af fornem Slægt og i Besiddelse af nogen Formue. Dette Fruentimmer forlokkede han til at rømme bort med sig fra Gram, idet han foregav for hende, at han i Jylland havde en Søn i god Stilling, som hun skulde faae til Ægte. Han reiste nu et Aarstid omkring med hende, indtil han igjen kom til sin Fødeegn, og her forstod han at tale sin Sag saa godt, at han af Winther paa Sødal fik Raunstrup Mølle i Livsfæste, og nu hentede han sin egen Kone og Børn hjem til sig. Medens han boede her, gav han sig i Selskab og Drikkelag med Niels Kleinsmed ved Mønsted Mølle, og var denne Peder Lund, eller som han nu blev kaldt, Peder Møller og siden af Hans Rosborg jevnlig kaldtes Peder Bjørnemand, snu nok til ved et saadant Drikkelag at forlokke Niels Kleinsmed til at sælge sig Mønsted Mølle, skjøndt Niels Kleinsmed blot paa sine Brødres Vegne var sat til Bestyrer af den og, som Hans Rosborg siden udtrykte sig, »ikke eiede den mindste Splint af den«. Hvorledes denne Handel under disse Omstændigheder kunde ansees for lovformelig, omtales ikke; men dog maatte den lovkyndige Hans Rosborg, hvor nødig han end vilde, erkjende Kjøbet af Møllen for gyldigt, saalænge Peder Lund overholdt de ved Kjøbet indgaaede Forpligtelser. Peder Lund afstod nu Raunstrup Mølle til sin ene Datter og tog selv til Møn-

sted Mølle, hvor Niels Kleinsmed endnu opholdt sig, og »be-
 snakkede« denne til at gifte sig med den ommeldte Barbara
 Sophie, der opholdt sig i Mørup, og findes saaledes anført i
 Mønsted Kirkebog: »1723, d. 30 Mai copuleret Niels Hansen
 Rosborg og Barbara Sophie (Wiwet) af Mørup.« Kort Tid
 efter bleve de af P. Lund fordrevne fra Møllen, idet der i
 et Thingsvidne siges, »at de sloges og droges, indtil de
 maatte reise bort«. Han flyttede siden til Skive og drev
 der Kleinsmedprofessionen. Hans Kone overlevede ham
 og opholdt sig 1756 som Enke paa Rosborggaard og omtales
 i Hoffm. Fund. III., S. 309. Peder Lund blev ikke istand
 til at overholde de ved Kjøbet af Mønsted Mølle indgaaede
 Forpligtelser og maatte derfor lade Kjøbet gaae tilbage paa
 det Vilkaar, at han erholdt Møllen i Fæste for Livstid. »Ved
 hans gesvatsige Snak«, siger Hans Rosborg, »overtalte han
 mig til ogsaa at overlade ham Mølgaard i Fæste«. Der siges
 i et aflagt Vidnesbyrd, at »da Peder Lund var kommen i
 rolig Besiddelse af Mølle og Gaard, begyndte han igjen sit
 eventyrlige og usædelige Levnet og havde 2 Kvinder af et
 mindre end godt Rygte hos sig, medens Konen behandledes
 ilde og var tilsidesat af ham. Rosborg tog til Møllen og
 fordrev disse Kvinder derfra; men naar han var reist til
 Haraldslund, 8 à 10 Miil derfra, kom Kvinderne tilbage, og
 det vanlige Liv vedblev som forhen. Peder Lund og disse
 Kvinder kjørte omkring og solgte Kalk, medens Møllen for-
 faldt og Søgningen til den tabtes.« Hans Rosborg fandt sig
 nu beføiet til at drage hen og eftersee Tilstanden i Møllen
 og lod da efter eget Forgodtbefindende ved sine egne Folk
 og Tjenere foretage et Syn over Møllen, hvorefter han uden
 videre Lov og Dom udjog Peder Lund fra Mølle og Gaard,
 saa han som fattig og huusvild maatte ty til sin Datter
 Magdalene i Raunstrup Mølle, hvor han og hans Kone frem-
 tidig fandt Huusly og Ophold til deres Død. Selv en fattig
 Mand, blottet for Alt og ukyndig ligeoverfor en saa stor
 Lovtrækker og Rigmand som Rosborg, saae han sig ikke
 istand til ad Rettens Vei at paatale den Fremgangsmaade,
 der af Rosborg var udviist mod ham; men nu kom en Mand
 Peder Lund til Hjælp, en ung Lovkyndig, meget begavet og
 maaskee allerede en lige saa stor Lovtrækker som den gamle
 Rosborg. Denne Mand var Studenten Mathias Brun fra

Daugbjerg¹⁾, i hvem Hans Rosborg fik en kraftig og ihærdig Modstander, saalænge han levede eller var istand til at føre Processer. Brun lod nu paa Peder Lunds Vegne optage et lovligt Syn over Møllens Mangler. Herover var Rosborg meget ilde tilfreds, og ved Fjends og Nørlyng Herreders Thing lod han anlægge Sag mod Mølleren P. Lund og der ved sine egne Folk og Undergivne føre Vidner om Mønsted Møllens Brøstfald. Men da det ved denne Ret ikke vilde gaae efter Rosborgs Ønske, idet Prokurator M. Brun lagde ham en heel Deel Hindringer i Veien og brugte nogle Drillerier og spillede Gjæk med ham, medens Dommeren tillukte sine Øine, saa, efter at Friisholt i Løbet af Sommeren 1733 havde faaet en ny Eier og Rosborg af denne havde faaet Friisholt Gaard og Gods i Forpagtning og derved var bleven Birkepatron, en Rettighed han tilfulde forstod at benytte, udstedte han i Anledning af det af Brun foranledigede Syn over Mølleren en Stævning til Friisholt Birkething, som her som en Prøve af Rosborgs Maade at stævne paa anføres i sin Heelhed saalydende:

»Stævning: — Med lovlig 14 Dages, 3, 4, 5 og 6 Ugers Kald og Varsel første Thingdags Begyndelse den 8 October førstkommende at møde paa Friisholt Birkething, stævnes Peder Bjørnemands Fuldmægtig Mathias Brun i Daugbjerg med de 8 Synsmænd, han førte til Syn over Mønsted Mølle til Septbr. paa Peder Bjørnemands Vegne, navnlig Chr. Jen-

¹⁾ Efter et Vidnes Udsagn ved Friisholt Thing var Mathias Brun en Søn af en Kone (Visti Madsens Hustru), der boede i Præstehuset i Daugbjerg. Præsten Hr. Frederik Busch var bleven opmærksom paa hans gode Anlæg og lod ham sætte i Viborg latinske Skole, og efterat han var dimitteret derfra, tog han hjem til Moderen og opholdt sig en Tid hos hende og prædikede om Søndagene for Omegnens Præster og prokurerede baade for sig selv og Andre de Søgnedage, samt førte Handel med Faare- og Lammeskind, Haar og Parykker. Siden købte han en Halvgaard i Laanum, hvor han dog ikke tog Bopæl, hvorimod han siden i flere Aar boede som Forpagter paa Hovedgaarden Randrup ved Viborg. Han var en snild og begavet Prokurator og, om man vil, en seig Lovtrækker, og han var søgt vidt og bredt for at føre Sager. Efterat der den 30 Aug. 1737 var ved Kgl. Patent anordnet, at der skulde til Lovenes Efterlevelse og Underaaternes Bedste beskikkes Fiskaler, blev M. Brun beskikket til Landfiskal for Viborg Stift.

sen d. y. og Niels Madsen i Daugb. og Chr. Hansen i Smøllérup, And. Nielsen og Jens Pedersen i Raunstrup og Ib Pedersen i Holm, samtl. Vidner at paahøre, hvorledes I uretteligen har synet Mønsted Mølle, Hans Rosborg til Skade, og ikke efter hans Fuldmægtiges Begjæring retteligen vilde syne Mølløværket, Møllehuset og alt andet Møllen tilhørende, eller beskrive i hvad Stand det forefandtes, bare for det Mathias Brun Eder det formeente, hvorover Hans Rosborg om den formenende lovstridige Omgang vil lade føre Beviser og derefter paastaae, samme Synsmænd skal erstatte ham den Brøstfældighed paa Møllen, som de udi deres Syn har fordølgget, med hvis videre, som udi den Post kan være fornødent at føre Beviislighed imod og oplysliggjøre. For det 2det stævnes Mathias Brun som Fuldmægtig for Peder Møller (Bjørnemand) til samme Tid og Thing, Vidner, Beskikkelser, Attester og andre lovlige Beviser at paahøre, som enten kan dependere af Peder Bjørnemands Omgang, Liv og Levnet, mens han har været i Mønsted Sogn og andensteds, før eller siden han kom til Mønsted Sogn, intet undtagen af alt det, som Mathias Brun søger at rense og frigjøre ham for efter udgangne Stævnamaal af 22 August sidst forleden ved Fjends Herredsthing. 3die Stævnes Mathias Brun for sin egen Person, Vidner at paahøre og anden nøiagtig Beviser angaaende sin egen Opførsel og Omgang udi Fjends og andre Herreder imod de Fattige, som ikke forstaaer eller formaaer at forsvare sig, og ellers hans Omgjængelse ved Fjends Herredsthing med Vidners Førelse, hans Ord og Forhold ved Retten, med det, som af denne Post nævnt og unævnt kan dependere og er passeret den 22 Septbr. og andre Thingdage. 4de Stævnes til Overflod Peder Nielsen Bjørnemand i Raunstrup Mølle, om han til Sagen noget vil svare. 5te Stævnes Mads Simonsen i Lundsgaard, som den 22 Septbr. sidst haver aflagt Vidne ved Fjends Herredsthing, at han intet utilbørligt om Peder Bjørnemand vidste, derpaa aflagt Eed, da dog han før haver for andre godt Folk beklaget, at være af Peder Møller ved Laan og Pant bedragen med mere, som af Eders Vidne kan dependere. 6te Til fornævnte Thingdage at møde stævnes Herredsfogden Christian Kold¹⁾ i

¹⁾ Christian Kold var Kammertjener hos Viceadmiral P. Tordenskjold

Mønsted, om Sagen ham i nogen Maade kan vedkomme, ifald han til Sagen vil svare, eller om der nogen andre Beviser mod ham for Retten maatte fremkomme, at paahøre. 7de Stævnes Mathias Brun og Christen Dueholm i Smollerup, Vidner at paahøre angaaende deres Adfærd i Gjæringer og Ord, Rosborg og hans Folk ved Thinget den 23 Septbr., in Summa at paahøre, Peder Møllers Hustru Inger Christensdatter i Raunstrup Mølle, Jacob Christensen, Mogens Christensen, Søren Jacobsen, And. Mogensen og Jep Povelsen, alle af Mønsted, Niels Braad, And. Pallesen og Peder Andersen i Bryerup til samme Tid og Thing at møde, alle indbemeldte, som vorder stævnet, alt det, som kan være fornødent til Sagernes Oplysning og Hans Rosborg tjenlig eragtes, hvorefter han tager lovlig Thingsvidne beskreven.«

Den 23 Septbr. stævnet Herredsfogden og talte med hans Kone; Daugbjerg Mathis, talte med hans Moder, Visti Madsens Hustru etc.

Som Stævningen ommelder, blev Sagen foretaget paa Friisholt Birkething d. 8 October og følgende Dage. Foruden de mange Indstævnte mødte en Kone Ane Touggaards efter Rosborgs Opfordring frivillig for at afgive haarde Beskyldninger for Retten mod Peder Lund; men hun maatte ogsaa staae 3 samfulde Dage i Rad og besvare 51 af Prokurator Mathias Brun til hende rettede Kontraspørgsmaal, og saaledes vidste Brun til Rosborgs store Ærgrelse paa en snild og kløgtig Maade at svække saavel hendes som de øvrige Vidners Udsagn, at deres Vidnesbyrd blev af næsten ingen Betydning. Saaledes fortsattes Sagen mod Peder Lund hele Aaret 1734, naar Rosborg for andre Sagers Skyld kunde drage denne Sag frem. Vel havde Peder Lund erhvervet Kgl. Bevilling til fri Proces mod denne mægtige Herremand,

og fulgte ham paa hans Reise til Udlandet i Aaret 1720 og var tilstede og ydede ham Hjælp og Understøttelse i hans Dødsstund, da han den 12te November s. A. blev af Oberst Stahl dræbt i Tvekamp. Som Belønning for hans Troskab og Hengivenhed mod sin Herre gav Kong Frederik IV. ham Herredsfogedembedet i Fjends-Nørl. Herreder, og boede han i et Huus i Mønsted. At han kom i Venskabsforhold til den begavede og kyndige Mathias Brun, kunde vist være meget gavnligt for den mindre kyndige, men ellers dygtige Herredsfoged.

der havde frataget og spoleret hvad han eiede; desuagtet var dog Sagen byrdefuld for den nu fattige Mand. For at faae et indtrængende Vidnesbyrd om Peder Lunds Forhold og Levnet lod Rosborg en af de Kvinder, Lang Ane eller Ane Sørensdatter, med Magt føre til Friisholt for paa Birke-thinget at afgive Beretning, saaledes som Rosborg ønskede; men da hun efter sin Hjemkomst erklærede, at hendes Ud-sagn var hende aftvungen og fralistet, var hendes Vidnesbyrd af ringe Værd. Men i det følgende Aar 1735 drev Rosborg det endnu videre, idet han den 25 Juli ved sin Fuldmægtig Johan Busch lod Peder Lunds Hustru Inger Christensdatter opsnappe efter at have lokket hende ned i Nærheden af Rosborggaard, og blev hun med Magt ført til Friisholt for der ved Birkethinget at afgive en aftvungen Klage over hendes Mand Peder Lund, i hvilket Fangenskab hun holdtes til omtr. 3 Uger før Juul 1736. Konen Inger Christensdatter blev fremstillet for Retten, og en saakaldet Bekjendelse blev paa hendes Vegne diceret til Protokollen, men er for vidtløftig til her at anføres og er ei heller af noget betydeligt Indhold. Næste Thingdag d. 4 Aug. 1735 skulde Sagen atter foretages, og denne Dag mødte Mathias Brun, Peder Lund, dennes Datter Magdalene fra Raunstrup Mølle og Flere, ialt 2 Vogne med Folk for at see Leilighed til at faae fat i Konen Inger, naar hun fra Gaarden igjennem Haven førtes ned til Thinghuset, der laae i en Krog af Haven. Men denne Plan mislykkedes. Hans Rosborg selv og et Par Karle fulgte Konen, og da nu Peder Lund og hans Datter nærmede sig og tog fat i den gamle Kones Arme for at lede hende bort, gjorde Rosborg Anskrig, og en Flok af hans Drabanter løb til, og blev der nogen Kamp, i hvilken Hans Rosborg og hans Kampfæller til hans store Glæde blev Seirherre, og i Triumf førte den Gamle nu Konen Inger ind paa Thinget, medens Mathias Brun, Peder Lund, hans Datter og iøvrigt hvem de fik fat paa bleve satte i Arrest. Et Par Mænd med den ene Vogn undslap; men Hestene for den anden Vogn vare blevne fraspændte og dette Kjøretøi derfor gjort til Bytte og forblev paa Friisholt. Peder Lund og hans Datter bleve dog efter deres Begjæring af Naade frigivne; men Mathias Brun og hans Karl Laurs og Medfølger Jens Rasmussen med Flere sattes i Forvaring, om ikke just i Tyve-

hullet, saa dog i Thinghuset i et af Dage^{ne} N. Hornbergs Værelser. Skjøndt Mathias Brun aldeles ikke havde indblandet sig eller taget Deel i Kampen, ansaae Hans Rosborg ham dog som Hovedmand for »Komplottet«, som han kaldte det, og blev der derfor af den gamle Birkedommer L. Koger dekretet ham Arrest paa hans Person. Ved Aftenstid lagde Mathias Brun sig til Hvile paa en Seng i Værelset, medens hans Medfølgere ogsaa af Træthed lagde sig langs Gulvet; men noget hen paa Aftenen kom Rosborg med et Par Drabanter ind i Værelset, hvor de laae, og gav sig til at ruske, støde og slide i Brun, puffede ham med sin Stok under Hagen og gjorde en frygtelig Allarm og beskyldte Brun for at have gjort Sengen ureen, og blev Brun paa denne brutale Maade over Hals og Hoved tilligemed de Øvrige jaget ud af Huset. Brun fik ved denne Leilighed baade Ørefigen og Stød i Ansigtet af Rosborg. Ved Nattetid maatte nu Brun, Jens Rasmussen og Karlen forlade Gaarden og give sig paa Vandring til Sal, hvor de søgte Huusly og Natteleie hos Præsten Hr. Blichfeldt, som modtog dem med stor Gjæstfrihed. Der blev senere paa Foranledning af Mathias Brun nedsat en Kommission for at paakjende og dømme i dette af Rosborg udviste Forhold mod Brun, bestaaende af Oberstlieutenant Ernst Kalchus, Krigsraad og Amtsforvalter over Dronningborg m. fl. Amter Hans Folsack, Borgm. Peder Dochæus i Skive og Herredsfoged Peiter Høg i Lee Søgaard. Ifølge denne Kommissions Dom, afsagt i Randers den 5 Aug. 1738, blev Hans Rosborg for Arresten paa Mathias Brun og for sin Adfærd mod ham med Ørefigen m. m. tilkjendt at betale en Mulkt af 200 Rigsd. og udrede Sagens Omkostninger ved Kommissionen med 600 Rigsd.

I det følgende Aar 1736 begav den gamle Peder Lund sig til Kjøbenhavn og indgav til Kongen en Klage over Hans Rosborgs Medfart mod hans Hustru Inger Christensdatter, hvorledes han med Magt imod hendes Villie førte hende til Friisholt og holdt hende der paa 2det Aar fangen for at forlokke og aftvinge hende løgnagtige Beskyldninger imod hendes Mand, idet hun med Sorg og Graad længtes efter at komme hjem til sin gamle, svagelige Mand og

Børn o. s. v. blev derpaa gjennem Viborg Stiftamt udstødt en Kgl. Ordre til Hans Rosborg om at udlevere Peder Lunds Hustru Inger Christensd. saalydende :

»Edle og velfornemme Seign. Rosborg! Anlangende den god Peder Nielsen Lunds Hustru Inger Christensdatter ved Medfart, idet han den 25 Juli 1735 ved sine Udsendte skal have ladet bemeldte Inger Christensd. paa hendes færende Vei optage, under Arrest anholde og 4 à 5 Mile fra hendes Hjem bortføre og imidlertid ikke engang maatte komme i Kirken, men endog i al den Tid bleven hindret fra Sakramentet, og han baade med Truen og Lokken skal bringe hende til at lyve paa sig selv og hendes Mand og omsider ført Vidner paa, hvis han under Fængsels Tvang skal bringe hende til at beja. Derom med videre haver Deres Kongel. Mayestæt mig under 14 hujus ladet reskribere. Thi forstændiges hannem hermed, at det er allerhøistbemeldte Deres Kgl. Mayests. allernaadigste Villie og Befaling, at han strax uden nogen videre Ophold eller Indvending udleverer eller stiller paa fri Fod bemeldte Inger Christensdatter, paa det hun igjen kan komme til hendes Hjem, Mand og Børn, samt udi Menigheden til de hellige Tings Deelagtiggørelse vorder annammet. Derefter han sig allerunderdanigst haver at rette og forholde med forblivende Ædle og velfornemme Sr. Rosborgs tjenstvillige Tjener.

Viborg, den 20 December 1736.

C. Gyldenkrone.

Hans Rosborg havde paa Forhaand hørt, at en saadan Kgl. Ordre var ventendes, og skyndte sig derfor forinden dens Komme ved Nattetid at lade den gamle Kone Inger Christensd. kjøre til sit Hjem. At han, den selvraadige Godseier, blev saare vred over at modtage en saadan Ordre, er begribeligt, og afgav han en meget vidtløftig Erklæring til Stiftamtet, hvoraf meddeles et Uddrag saaledes efter Thingbøgerne :

»Det er mig videndes vorden, at et Skarns Menneske ved Navn Peder Bjørnemand, giver sig ellers Navn af Lund, for Hans Kongel. Mayestæt allerund. haver angiven, at jeg paa adel Landevei skulde have bortranet hans Hustru Inger Christensdatter med videre hans uhørlige, usandfærdige og

skammelige Klagemaal etc.« I denne Stil anfører han en heel Levnetsbeskrivelse af Peder Lund og hvorledes han »med sit gesvatsige Tale« overtalte Hans Winter paa Sødal til at fæste sig Raunstrup Mølle, og fortsætter Rosborg: »Imidlertid han boede der, kommer han i Ly med en fattig Broder, jeg havde, var Soldat, hvorledes han praktiserede, faaer han samme min Broder fulddrukken og faaer ham til at skjøde sig Mønsted Mølle, som bemeldte min Broder aldrig har eiet en Splint af, men tilhørte Jacob Rosborg i Kjøbenhavn og mig, da vi havde kjøbt den af høiselig Kongen, som vort Skjøde formelder. Knap indfandt dette Skarns Menneske sig i Møllen og udjagede Besidderen derfra. Da han blev søgt for dette underfundige Kjøb, leverede han Møllen fra sig igjen med Kondition, han fik den i Fæste etc. — — — Han ødelagde nu Møllen, og bliver øde, saa længe Verden staaer. Saa kommer« (efter at Rosborg havde udjaget ham fra Møllen) »til Peder Bjørnemand en Person, Mathias Brun, en besynderlig for Alle og persvaderer ham til at reise Proces, fordi jeg ikke havde erhvervet Dom over Bjørnemanden. Denne Brun spekulerer paa Alt, hvis han kunde optænke. Bjørnemanden, efter sin Hustrues Forklaring, sælger alt, hvad han forborgent havde praktiseret fra Mønsted Mølle og foretager sig en Reise til Kjøbenhavn. — — — Jeg kan under min Æres Fortabelse — imod Peder Bjørnemand usandfærdige, dumdristige Skrivemaade — allerunderdanigst erklære, at jeg af Medynk giver hende Livsophold uden mindste Tvang, som hun og er betroed, raader, lader og gjører som vores egne Børn, og i Henseende (at) min Kone og jeg sjelden holder Huus ved denne Gaard Friisholt, saa haver vi overladt hende al Opsigt inden Døre med Folkene, Ild og Lys ligesaa fuldkommelig, som vi selv kunde være tilstede. — — — Slige Skarns Mennesker kan føre hvilken en ærlig Mand i Proces, Vidtløftigheder og store Pengeudgifter dem lyster, med mindre de vil købe dem fra saadant Parti i dyre Dom. Har en Skjelm forsiddet, forødet og ruineret sin Gaard, intet betalt til Kongen og intet til Herskabet, han uden anden Proces vorder sat fra Gaarden og en Anden med stor Bekostning indsat, da naar Skjelmen kan naae saadanne Benaadninger (fri Proces) under det Skin, han vrangeligen foregiver, ham er gjort Uret, saa kan han ruinere

sin Hosbond med uendelige Processer, som koster ham ikke en Skilling, i den Sted han havde fortjent Bremerholms Lænker. Det er i disse sorgefulde Tider alt for kostbar at sætte den Bonde fra sin Gaard, Sted og Bolig, saalænge han kan holde Stedet i nogenlunde armelig Tilstand og aleneste betale de kongel. Kontributioner, mere forlange ikke Mange af Bonden nuomstunder. Mens derimod er det bedrøveligt, at den, som er et Skarn og forarsager alle de skadelige Svitter, som muligt er, ikke vorder straffet, Andre til Afsky og Exempel. Saadanne Ting er det, som kræver Guds Vrede ned af Himmelen over Folket, og Skaberen, Gud i Himmelen kan ikke andet end være vred over Folket, som saa for-dømmelig skoer og skikker sig. Jeg vil da udi allerdybeste Ydmyghed anmode og ombede Deres Excellence, De allerunderd. andrager samme Peder Bjørnemands og hans Conceptmagers syndige, fordømmelige og usandfærdige Bedrifter til Strafs Erholdelse efter Loven, siden jeg formener ikke længere at føre Sag med dennem etc.

Friisholt den 8 November 1736.

Deres Excellences etc.

H. Rosborg.

Kort efter at den gamle Kone var ført hjem til sin Datter i Raunstrup Mølle, afgik Peder Lund ved Døden den 9de Mai 1737, efter at han atter den 17 April paany af Rosborg var stævnet til Friisholt Thing, hvorefter Inger Christensdatter under 20 Juni s. A. afgav ved Fjends-Nørlyng Herreders Ret en Erklæring om hendes Fangenskab paa Friisholt, hvorved hun aldeles tilbagekalder den af hende ved Friisholt Birkething afgivne nødtvungne Bekjendelse, hvilken Erklæring dog er for vidtløftig til her at anføres.

Hans Rosborgs Retstrætte med Assessor Christen H. Friis til Lundgaard om Kjøbet af 3 Kirker.

I Dødsboet efter afg. Mag. Jens Reenberg til Lynderupgaard vare de 3 Kirker i Mønsted, Daughjerg og Smollerup, som Arvingernes Curator og Formynder Justitsraad og Lands-

dommer Reenberg paa hans 1733 afdøde Broders efterladte Børns og Arvingers Vegne udbød til Salg. Da disse Kirker laae bekvemt for Cancelliassessor Christen Hansen Friis paa Lundgaard i Gammelstrup Sogn, ønskede han at købe dem. Men da han neppe saae sig istand til selv at udrede den dertil fornødne Kjøbesum, tilskrev han Hans Rosborg, om han ikke vilde deeltage med ham i Kjøbet af bemeldte Kirker. Dette ønskede Hans Rosborg saameget hellere, som Kirkerne ogsaa laae bekvemt for ham som Eier af Rosborggaard i Mønsted Sogn. Assessor Frises Svigerfader, Provst Peder Pannerup i Skjolddelev, havde ogsaa forhen haft Samtale med Hans Rosborg om Fælleskjøb med sin Svigersøn Chr. Friis af disse Kirker uden egentlig videre Afgjørelse paa Svigersønnens Vegne. Da Friis en kort Tid derefter saae sig selv istand til at købe Kirkerne og derom afslutte Handelen med Justitsraad Reenberg, tilmeldte hans Svoger, Præsten Hr. Mickael Bjerring i Vrou, Hans Rosborg Underretning om, at Friis selv havde købt Kirkerne, imod at Rosborg skulde have Rosborggaard tiendefri for hans Livstid. Paa dette Tilbud vilde Rosborg ikke indlade sig, idet han paastod at have Forkjøbsret til Kirkerne, efterdi han af Mag. Jens Reenberg i hans levende Live havde faaet det Løfte, at disse Kirker, naar de bleve solgte, skulde blive overdragne til Hans Rosborg fremfor til Andre, ligesom han ogsaa foregav, at Justitsr. Reenberg en Gang havde yttret, at ikke noget mod hans sal. Broders Løfte skulde vorde handlet. I et Brev til Assessor Friis, dateret Friisholt den 22de December 1733, gjorde Rosborg den Paastand, at ham tilkom, ifølge de anførte Forhandlinger, at være fælles med Friis i Kjøbet af Kirkerne og Frises Skjøde ugyldigt. Assessor Frises Svar herpaa er saalydende:

»Venligst Gjensvar. Dette (nemlig Rosborgs Erklæring eller Brev til ham) er mig idag 2den Januari 1734 ved min Bopæl foreviist; kan ei begribe, hvor Mons. Rosborg falder paa saadanne Tanker, som denne Beskikkelse udfører; Kirkerne haver jeg købt, skal næst Guds Hjælp dem uden Mons. Rosborgs Forskud eller Assistance faae klareret og afbetalt. Hans Tale eller Diskurs, han foregiver at have haft med min Svigerfader eller Svoger, er mellem dem at afgjøre som mig uvedkommende og uvitterligt, med Resten

haver det paa samme Maade. Vil saa allervenligst og inderligst bede, den gode Mand dog for Guds Skyld vil engang spare mig for Processer, som han finder nu i een, nu i en anden Maade at søge imod mig, og mest at ønske ham med mig og alle Christne et roligt, fredeligt og glædeligt Nytaar; forbliver Edle Sr. Rosborgs min høistærede Vens tjenstvilligste Tjener

Christen Hansen Friis.«

Herved var Krigen ogsaa paa dette Omraade imellem Hans Rosborg og Assessor Friis erklæret, en Strid, der varede i flere Aar, endogsaa efter at denne Kirkesag var bleven paadømt. At følge disse Sager i sine Enkeltheder vilde føre for vidt og give lidet Udbytte. Foruden denne Sag om Kirkerne havde der allerede siden Aaret 1732 været en mindre betydelig Retssag imellem Hans Rosborg og Assessor Friis om Jagtretten, om nogle løse Jagthunde, der vare fulgte med Friis over Laanum Mark og der havde opjaget en Hare, om et rødt Skjørt, hvoraf Friis havde ladet sig gjøre Pudehynder, og slikt usselt Kjævl, Rosborg førte vidtløftige Sager og Vidnesbyrd om i sneseviis. Angaaende Kirkesagen paastod Rosborg, at han ikke kunde være tjent med at faae denne Sag paadømt af Herredsfoged Chr. Kold, da han, Assessor Friis og Mathias Brun vare 3 enige Brødre og Duskammerater, og ansøgte derfor Amtet om, at der blev en Sættedommer beskikket til ved Fjends Herredsting at paadømme denne Sag. Som Sættedommer blev beskikket Herredsfogden i Middelsom Herred Peiter Høg, og han modtog fra Amtet Ordre til at give Møde ved bemeldte Fjends Herredsting den 30 November 1734 for at afsige Dom i denne Kirkesag. Da han den nævnte Dag indfandt sig paa Thinget, bad Herredsfoged Chr. Kold ham om en kort Tid at træde udenfor, medens han selv afsagde Dom i Jagtsagen. Da Høg havde fjernet sig udenfor, bad Herredsfoged Kold en Mand, Mathis Pedersen af Finderup, om at sætte sig paa Dommersædet, og af sin Lomme optog Kold en Seddel og rakte Mathis Pedersen, medens han tillige rakte en Seddel til Skrивeren og bad ham indføre den i Thingbogen, og bad nu Mathis Pedersen om at oplæse den modtagne Seddel, som indeholdt Dom i Kirkesagen. Der dette var skeet, tog Kold Sedlen fra Manden og rakte ogsaa den til Skrивeren for at indføres i Thingbogen; da dette var skeet, bleve begge Domme

oplæste af Protokollen, hvoraf den sidste Dom lød paa, at Kirkerne i Mønsted, Daugbjerg og Smollerup ifølge det derpaa til Assessor Christen Hansen Friis udstædte Skjøde og Kjøbesummen 2000 Rdr. berigtiget, skulde tilhøre Assessor Chr. H. Friis og hans Arvinger og Hans Rosborg erlægge 4 Rdr. i Sagsomkostninger. Da dette i Retten var oplæst, blev Herredsfoged Høg kaldt ind, til hvem Herredsfoged Kold sagde: »Du har Aarsag at takke mig, fordi jeg friede Dig for den Umag.« Høg svarede: »Han var dermed fornøjet, saavidt det ham angik.«

Det er begribeligt, at Hans Rosborg, da denne Dom blev ham bekendt, fnysede af Vrede, saavel over Dommens Indhold som over den særegne Maade, den var afsagt paa. Den stakkels Bondemand, Mathis Pedersen af Finderup, maatte først undgælde for Rosborgs Vrede, fordi han næsten uden egen Skyld var kommen til at agere Dommer. Rosborg tog strax til Rosborggaard og sendte sin Ladefoged Jens Mogensen afsted til Finderup, og vil jeg anføre dennes Vidnesbyrd ved Friisholt Thing den 18 Decbr. 1734: »Rosborg bad Vidnet, han skulde gaae ind til Mathis Pedersen i Finderup den 6 Decembr. og bede ham, om han vilde komme til Rosborg til Baltzar Ladefogeds ibid, og hvor Rosborg selv talte med Math. Pedersen og spurgte ham ad: »Om han ikke vilde følge med ham i Skoven«? Hertil svarede Mathis Jo. Vidnet blev tilspurgt, om enten Vidnet, Rosborg eller Kudsken holdt Math. Pedersen i Vognen imellem Finderup og Viborg, hvortil Vidnet svarede Nei, han ikke blev holdt, men sad fri og frank i Vognen ligeside hos Vidnet, og da de kjørte, sagde Mathis til Rosborg: »Det er ikke ret Vei ad Skoven«. Da sagde Rosborg: »Vi vil ikke i Skoven, I skal følge med til Viborg og gjøre mig Forklaring, om I selv af eders Forstand afsagde Dom i Kirkesagen, og derpaa give mig Eders Attest.« Math. Pedersen svarede: »Er det ikke andet, da skal jeg og give den rene Sandhed derom; men saa kommer jeg aldrig mere i Herredsfogdens Bønnebog.« — Saasnart de ankom til Viborg, lod Rosborg Math. Pedersen indsætte i Arrest, hvor han hensad nogle Dage, indtil han nødtvungen maatte underskrive en af Rosborg ham foreskreven Forklaring og Attest om hans Deeltagelse i Dommen af 30 Novemb. sidstl. og ydmyg bønfalde Rosborg om hans naadige Forladelse, hvor-

efter han blev løsladt og kunde gaae hjem til sin bedrøvede Familie.

Der blev nu i Anledning af denne Dom paany af Rosborg anlagt Sag mod Assessor Friis, Herredsfoged Chr. Kold og fl., og der blev efter Stævning af 1ste Decbr. 1734 tillige tilsagt en Deel Vidner at møde paa Friisholt Birkething d. 16 Decemb. og følgende Dage, hvortil Assess. Friis gav Møde, og vil jeg her efter Thingbogen anføre lidt af Frises Udtalelse for Retten bemeldte Dag. »Assessor Chr. Friis fra Lundgaard for Retten fremkom, som med største Møie og Besværing er kommen her til Thinget i Dag fra Fjends Herredsret, hvor han nu haver været der ved Retten i 2 Dage til sin Forsvar mod den hannem meget vidtløftige Eiendoms Proces, som Sr. Hans Rosborg hannem efter Formening haver uskyldig paaført og som dennes nu her i Dag indførte Stævnamaal melder. At han her til Thinget haver ladet Friis stævne med 14 Dages 3, 4, 5 og 6 Ugers Varsel nu udi den haarde Vintertid, hvor Friis skulde møde 6 Mile fra sit Huus og Hjem, som er frem og tilbage 60 Miil og derover. Altsaa var Friis i Anledn. Loven tjenstl. begjærende, at Sr. Rosborg vilde forskaane hannem, om han nu denne Thingdag vil blive ved at fremme alt, hvis han imod Friis kan have at fremme, eller og navngive, hvad han hver Thingdag i de 6 Uger agter at føre, eller og, om han i nogen af de Thingdage intet vil føre, paa det Friis ikke en saa lang og møisommelig Vei i Vinterens Tid over store Aær og Bække skulde reise forgjæves. Hvorpaa Friis for det første forventede Sr. Rosborgs udførlige Svar, alt efter Lovens Tilhold.« — — — — Og fortsætter Assessor Friis i et til samme Ret d. 12 Mai 1735 indgivet Indlæg: »Jeg erindrer vel, at jeg maatte sidste 14 og 15 Decembr. være ved Fjends Herredstthing til mit Forsvar imod Sr. Rosborgs Søgemaal udi en Eiendomssag, Sr. Rosborg haver mig paaført, og blev jeg der opholden formedelst hans Fuldmægtiges store Vidtløftighed den 15 Decembr. til om Aftenen ganske sildig, saa jeg om Natten udi stor Mørke med største Fare maatte reise fra Fjends Herredstthing til Friisholt Birkething, hvorhen jeg var stævnet af Rosborg d. 16 Decembr., reiste Natten igjennem og kom der om Morgen, før Thinget blev holden, og blev der da ingen Vidner ført den Dag. Den 17 Dcbr.

om Morgenen, før Retten blev sat, kom min Fuldmægtig Mathias Brun til mig, og erindrer vel Mons. Rosborg, hvorledes han blev tagen imod for Retten, da Rosborg gav ham Daske paa hans Kind, og den unge Mons. Rosborg tog Stolen fra hannem, han sad paa inde ved Retten, efter sin Faders Begjæring, og da den gamle Rosborg nogle Gange sagde til nogle af Ottemændene at tage Stolen fra ham, som de ikke vilde, med videre, som jeg gik paa Gulvet og med stor Forundring saae og hørte paa. Og efter at Mons. Rosborg, som den, der spillede Mester der, havde en Tidlang holdt det at lade Protokollen tilføre og alt foreskrevne passerede, blev mig endelig tilladt at faae et Par Ord tilført i Protokollen, at jeg gav min Fuldmægtig Brun Fuldmagt paa mine Vegne at antage Sagen for mig imod Sr. Rosborg, hvorved Retten og Rosborg vidste vel, at Brun havde været min Fuldmægtig siden Ao. 1732 og stedse gaaen i Rette for mig tilforn saavel ved Friisholt Birkething som andre Retter over alt uden Modsigelse af Nogen. Derefter bleve vi af Birke-dommeren Mons. Meyer udviste fra Retten i en anden Stue, imidlertid han gav en Kjendelse; til den Tid var der aldrig et Vidne ført. Da jeg nu havde overladt Sagen til Brun paa mine Vegne at føre og forsvare, og jeg med Andre var udviist fra Retten, stod jeg lidt og talte med Sr. Hans Rosborg i en Stue udenfor, gik saa udenfor Huset ved Gjerden, og der kom en Karl til mig, som udentvivl var en Student ved Navn Schou, der tjener Rosborg, og sagde, Dommeren havde frakjendt Math. Brun at gaae i Rette for mig, hvilket jeg holdt for utroligt, og blev ved mit Forsæt at gaae til Borre til min Vogn; da jeg paa Veien kom til Enden af Friisholt Lade, blev jeg et Menneske vaer, som jeg kaldte til mig og fik til at gaae til Borre for mig, som var langt fra min Hjemvei, at min Karl med Heste og Vogn skulde komme strax til mig i Sal Præstegaard, jeg vilde gaae til Præstens der saalænge. Gik saa didhen; men som Dagene ved den Tid af Aaret vare korte, kom Vognen ei til mig der før Aften. Jeg var ganske svag, træt og mædig, derforuden var her Veien mig og Kudsken ubekjendt og skulde over den store Aa ved Tange, saa blev jeg hos Præsten Hr. Blichfeldt om Natten. Jeg takker den gode Mand med Edle Kjæreste endnu for god Medfart. Om Morgenen god betids

begav jeg mig paa videre Hjemreise, og da jeg kom til Huset, hvor Manden boer, der med sin Baad hjælper Folk over Aaen, berettede han at have faaet Ordre fra Sr. Rosborg, at han ei maatte hjælpe mig over Aaen, og var jeg da glad, jeg blev hos Præsten forrige Nat. Jeg hastede hjem og ei havde Tid at kjøre anden Vei om, satte mig i min Vogn og kjørte over Aaen med største Livsfare ¹⁾, saa jeg takker Gud, jeg kom vel over. Det er baade den første og sidste Gang, jeg haver været ved Friisholt Birkething, ønsker hjerteligen aldrig at komme der mere, uden jeg var først forsikret om visse Folks Venskab i denne Egn.

Der blev nu ogsaa af Rosborg anlagt Sag mod Assessor Frises Svigerfader, Provsten Peder Pannerup i Skjoldelev, som blev indstævnet til at møde ved Friisholt Birkething den 7 Januar 1735 og følgende Thing- og Tægtedage, d. 13, 20 og 27 Januar, 3 og 10 Febr., deels om Kirkernes Kjøb og deels om en af Provsten indtaget, huset og hælet, fra Kraggaarden i Sal bortrømt Person ved Navn Peder Rasmussen Skjoldelev. Provsten lod i Retten fremlægge et Indlæg, hvoraf her anføres et lidet Uddrag. »Hvad Kirkerne angaaer,« skriver Provsten, »da er denne Sag jo nu afgjort ved Dom, saa han i denne Anledning ikke behøver at give Møde for Retten. Angaaende Peder Rasmussen, saa er bemeldte Mand til Tjeneste med al sin Ekvipage til hvad Tid og til hvem der har Rettighed til ham, naar forlanges. Han kom hertil i svag og forarmelig Tilstand med 2 spæde Pigebørn og en frugtsommelig Kone og søgte Huusly, som jeg indrømmede ham i Præstegaardens Huus, da Konen hver Time ventede sin Nedkomst og blev forløst den første Nat, hun kom i Huset og der ikke andensteds var Huusly for hende. — — Hvad ellers Koncipistens Skrivemaade udi Stæv-

¹⁾ At Assessor Friis med Livsfare kom vel fra det Vovestykke, at kjøre over Aaen, er for Enhver, som er bekjendt med Gudenaens Vandstand og stride Strømning ved denne Aarstid, helst da han var ubekjendt med et saadant Foretagende, høist ubegribeligt, og han havde rigtig Aarsag at takke Gud for Beskjærmelsen af denne Fare. Hvorfor han higede efter at komme til sit Hjem, var, fordi hans Hustru ventede sin snarlige Nedkomst. Havde han blevet i Aaen, kunde flere Ulykker derved mulig været fremkommet.

ningen angaaer, da han meget irraisonabel forandrer min Svigersøns Tilnavn Friis til Fryse, og da han af hans Kgl. Mayestæt allernaad. er confereret Cancelli-Assessor Karakter, som han og efter hans Forfædre og Fader sal. Hr. Hans Friis, ford. Sognepræst til Vilslev og Annex udi Ribe Stift, deres Tilnavn med al Ære og uden nogen Selvoptagelse bærer og har baaret det Tilnavn af Friis, hvilket ingen Calumnia har trøstet sig til at modsige. Saa skriver H. Rosborg i Stævningen Christen Hansen Fryse, Assessor paa Lundgaard istedet for hans rette Navn og Karakter. — — — At saadan malicious Foretagende retournerer paa Concipisten selv, thi vi har Beviis af Erfarenhed om Anabaptister og Vederdøbere, at slig Øglesekt her i Landet ei maa tolereres. Sluttelig burde ikke vel erindre H. Rosborg, siden han er saa vindskibelig i Processer for mig og mine, om min tilkommende Betaling for en norsk Pompetræ, han af mig for nogle Aar siden har faaet, som var elleve Alen lang, for hver Alen jeg selv har betalt 1 Mk. 4 Sk., som gjør 2 Rdr. 1 Mk. 12 Sk., derom jeg nogle Gange forhen har gjort baade skriftlig og mundtlig Anmodning, men ingen Betaling fulgte paa, som er selsomt, at saa stor en Mand for slig Bagatelle vil være nogen Krav undergivet mere, det ikke forlængst er betalt; men da det ikke vedkommer Sagen, lader jeg det henstaae in statu quo. Og beder jeg dette mit Indlæg læst for Retten, indført og mig med Paategning tilbagesendt, og forbliver jeg o. s. v.

P. Jens. Pannerup, Skjolddelev d. 5 Januar 1735.

Der forefindes ikke noget videre i Thingbøgerne om denne Sag mod Provst P. Pannerup; Rosborg har maaskee fundet det rigtigst at lade den falde bort. Derimod lod Rosborg Sagen med Assessor Friis om Kirkerne indanke for Landstinget og mulig til Høiesteret; men Underrettens Dom blev kjendt at staae ved Magt, og hører Mønsted Kirke endnu til Lundgaard.

Hans Rosborgs Sag med Provsten Hr. Oluf Villadsen I Grundfør.

Som et Tordenskrald fra en klar Himmel faldt H. Rosborg ufornodentlig over Provsten i Grundfør Hr. Oluf Vil-

ladsen med en Proces om saa mangfoldige begribelige og ubegribelige Ting, som blot kunde opstaae i en Mands Hoved som Rosborgs. Ved at anføre Rosborgs Stævning gives bedst et Indtryk af hans Maade og Færd med at forskaffe sig selv og Andre vidtløftige og vedvarende Processer. Stævningen til Hr. Oluf Villadsen er saalydende :

»Hans Rosborg, Forpagter paa Friisholt, lovlig stævner og indvarsler Hr. Oluf Villadsen i Grundfør at møde paa Friisholt Birkething førstkommende d. 7de Octobr. (1734) og paafølgende Thingdage efter Loven for Vidner skriftlig og mundtlig at paahøre, 1) ang. Herligheden til Grundfør Præstegaard og Degnebolig. 2) ang. Tjenestefolk, som Præsten antager og med Pas forlover uden Herlighedens Eieres Tilladelse, som ogsaa hvis (hvad) af Søren Steenstrup kan dependere, Tyre Jorden og anden Eiendom, Citanten tilhører. 3) ang. Eders Uheign udi Grundfør Mark og By med Eders Kreaturer, item den Omgang, som imod Bymændene bruges, at deres Bæster, som staaer i Tyre (Tøire), løsslaaes for at faae Anledning at tage dem i Huus. 4) ang. Eders paa-boende Præstegaards Skovskifter, I utilladelig imod Herlighedens Eiers Videnskab lader forhugge og ruinere, item den Omgang og uforsvarlig Forhold, Eders Tjenestekarl Peder Rasmussen baade haver brugt med Skovhug udi Citantens egne Skove og Indelukke, hvorfor P. Rasmussen og hans Medfølger Anders Christensen, saavelsom for Skjældsord, P. Rasmussen mod Skovfogden Jens Nielsen har brugt, og bem. Dreng And. Christensen foruden efter egen Bekjendelse skal have handlet med Forgift og det i Anders Brandtes Gaard indkast for Mandens Hund at ødelægge, der ogsaa stævnes. 5) ang. Eiendomme, Præsten af Grundfør Byes Jorder haver i Brug mod Herligheds Eierens Bevilgning, og at der foruden ved Eders Folk aarlig Aar frapløier Byens Jorder og tillægges Præstegaardens Jorder utilladelig. 6) ang. Grundfør Kirke, som formedelst Præstens »Oben« opkastede, indrettede Begravelse udi Kirken haver foraarsaget, at Hvælvingen og Muren er svækket, Kirken til ubodelig Skade, som samme Begravelsessted haver foraarsaget med videre, som af Eder og Eders Folkes Forhold Citanten til Skade kan dependere. Endelig for det 7de, til bemeldte Tider og Thingdage stævnes forn. Peder Bonde og Anders Christensen, som ovenbem.

Forgift skal have haft og kast i Brandtes Gaards Port — om Nattetider, og da I havde fornummet Folk, undflyede fra Gaarden, at forklare, hvor I samme Forgift havde faaet og i hvad Henseende det der havde kast fra Eder, enten at vedstaae Gjærningen eller Eder derfra at erklære. Item bevidne, om Nogen med Eder i denne Handel har vaaren med videre. 8) at høre et Kongel. Skjøde paa Herligheden af Grundfør Præstegaard og Degnebolig af Dato 16 Juni 1687, som imod Eder til Kongens allern. Høiesteret og imod den af Eder forhvervede stridige Landstingsdom, d. 15 Septembr. næstafvigte maa bruges for at faae samme Dom tilsidesat, hvorefter Citanten et lovligt Thingsvidne nødes til at forhverve. — Datum Friisholt d. 23 Septbr. 1734. <

Præsten Hr. Oluf Villadsen svarede paa denne Stævning i et Indlæg, som han lod fremlægge i Retten paa Friisholt Birkething, hvor det hverken kunde have nogen Betydning eller gjøre nogen Virkning paa denne vidtgaende Sags Gang, hvorfor dette Indlægs Indhold her ikke anføres. Dommeren afgav Kjendelse, at Sagen tvertimod Præstens Protest skulde nyde Fremme, og blev der da en Skare af Vidner afhørte, som det sees, mest af Rosborgs Tjenere og Undergivne fra Haraldslund og Grundfør, og fylder disse Forhør flere Foliosider i Thingbøgerne. Hvad Udfald denne indviklede Sag fik, sees ikke, maaskee den er siden afgjort ved Galthen Herredsting som Præstens rette Forum. Der er den Mærkelighed ved denne Sag, at Hans Rosborg omtr. paa den Tid ved en anden Leilighed ytrede, »at han ikke eiede en Stump i Grundfør Sogn«; men maaskee Haraldslund med underliggende Gods endnu ikke fuldstændigt var overdraget til Sønnen Jacob Rosborg, og den Gamle har villet have enhver Rettighed indsogt, førend dette skete.

Hans Rosborgs Søgmaal mod Præsten Hr. Frands Blichfeldts Enke Mette Vinding af Sal.

Efterat Præsten Hr. Frands Blichfeldt i Sal den 23 Februar 1737 ved Døden var afgaaet, anlagde Hans Rosborg Sag mod hans Enke Mette Vinding, idet han gjorde Paa-

stand paa Erstatning, fordi der, efter Rosborgs Foregivende, af hendes afdøde Mand og af hende var paaført Sal Byes Kreaturer Smitte af Lungesot. Og blev bemeldte Enke tilligemed hendes Fuldmægtig Studiosus Kondi Smidt indstævnet til at møde for Friisholt Birkethingsret den 1 August. Den første Stævning anføres her i Uddrag saaledes:

»Til at møde ved Friisholt Birkething næstkommende 1ste August og følgende Thing- og Tægtedage indstævnes Hr. Blichfeldts Enke Mette Vinding med Værge tilligemed hendes Fuldmægtig Studiosus Kondi Smidt af Sal Præstegaard i Anledning af, at hendes afdøde Mand Hr. Frands Blichfeldt og bemeldte Kondi Smidt skal have holdt Prangeri med Stude, købt Fæ og sat det i Græsning til Nøddelund Hjord, som af Lungesot var bekendtlig besmittet, købt Stude og Fæ i Nøddelund og ført dem besmittet ind paa Friisholt Gods til Skibelund og til Sal By, og Præstegaardens Fæmon bleven besmittet først og 1 død og hemmelig i Jorden nedgravet. Det kan bevises, at hendes afgangne Mand og Fuldmægtig er Aarsag til Smitten, Byen haver paaført den store Ulykke, og bør bemeldte Madm. Blichfeldt og hendes Fuldmægtig, een for begge og begge for een, at erstatte Byen den Skade, herved er foraarsaget.« Herpaa afgav Madm. Blichfeldt en Erklæring saalydende:

»Edle og velvise Hr. Birkedommer Lars Meyer! Det har behaget Sr. Hans Rosborg ved 2de Mænd at lade oplæse noget af Papiir her i Sal Præstegaard afvigte 25 Juli, som efter Spargement skal været Stævnemaal til mig, uden Tvivl for det Ry og Røgte, Sal og Skibelund Fæ af visse Folk for Lungesot er iført. Hvad hans Intention dermed er, begriber jeg ikke, mindre bekymrer mig for, men aleneste vil give Hr. Birkedommeren tilkjende, det jeg forlængst har afstaaet baade Præstegaard, Avl og Naadsensaar til min sal. Mands Successor Velærvær. Hr. Ole Kleve og har min Bopæl i Framlev Herred i Lillering, hvor jeg allerede har Huusholdning, men her kuns til Huse, saa jeg formoder, Hr. Birkedommeren ikke tillader noget efter hans Stævnemaal at blive ført mod mig, førend jeg ved min rette Bopæl lovlig bliver stævnet. I Vente af Rettens Bifald er jeg Hr. Birkedommerens tjenstberedvillige Tjenerinde. Sal d. 1 Aug. 1737.

Mette Vinding sal. Hr. Frands Blichfeldts.«

Ifølge Rosborgs Paastand erklærede Dommeren, at Sagen burde nyde Fremme, og blev nu mange af Sal Bymænd, Rosborgs Fæstebønder og Tjenere, fremstillet for at vidne mod den afdøde Præst. Til Oplysning om Rosborgs Fordringer fremstilles her blot dennes Paastand for Retten. »I Respekt af Madm. Blichfeldt blev hende endnu af Hans Rosborg tilbudt, førend noget i Sagen føres, at i Fald det maatte behage hende, 1) at betale Byen deres Tyr, som de selv havde indkjøbt og betalt Præsten for at fodre, og i den Tid, Lungesoten blev indført i Præstegaarden, blev syg af Lungen og døde; 2) betale Byen Sal den Skade af Lungesot paa deres Fæmon haver taget, samme Lungesot hendes gode sal. Mand, hendes Fuldmægtig og hun selv, da hun efter Advarsel ikke vilde afholde hendes syge og inficerede Fæmon fra Byens Hjord, mens mod Forbud efter hendes Mands Død, da en Ko af Præstegaardens var død og hemmelig i Jorden nedkast, og siden Tyren, Byens Fæ endda ubesmittet, indtil Madm. Blichfeldt lod hendes Fæ phudselig inddrive imellem Byens Hjord; 3) at eftersom Byen over samme smitsomme Sygdom er kommen i ondt Ry og Rygte og ingen tør købe eller handle med dem om nogen Slags Fæ, og Bonden haver ikke heller andet at forlade sig paa end sit Fæmon og Afføddinger at sælge til Kongl. Skatter og andre Udgifter, i Henseende ingen Bonde i Sal nogen Aar kan avle det Korn, de kan føde dem paa, at Madm. Blichfeldt vilde tage imod det Fæmon i Sal og Skibelund, som endnu lever, og betale dem det efter uvillige Mænds Sigelse, eller 4) betale Byen alt det Fæmon, af Smitten kan bortdø, indtil Sygdommen ophører; 5) foruden den Hassart, Hans Rosborgs mange skønne Øxen er undergiven, og den Ry, Egnen er kommen udi, siden Sal Byes Fæ med Friisholt Øxen om Efteraaret uomgjængelig maa græsse tilsammen, hvorover ingen Kjøbmand kommer til Friisholt, saalænge Sygdommen og Smitten i Sal grasserer, eller nogen Aar efter at Smitten ophører, naar Madm. Blichfeldt og hendes Fuldmægtig derfor vil være responsabel og stille Forsikring, kan al Despüt og Tvistighed i saa Maade ophøre, og i Vente af Madm. Blichfeldt herpaa givne Erklæring at indkomme begjærede Rosborg Anstand i 8 Dage.«

Hans Rosborg har vel indset, der var nogle Formfeil

ved Stævnamaalet, og blev der ikke foretaget videre i Sagen, indtil der den 27de Novembr. blev udstædt en ny og videregaaende Stævning til Madm. Blichfeldt med Værgе og Fuldmægtig Kondi Smidt til atter at møde paa Friisholt Birke-thing næstk. 12 Decembr. Stævningen er i Uddrag saalydende: »Lauridtz Meyer, Birkedommer til Friisholt Birke-thing, gjør vitterlig, at for mig andrager Hans Rosborg paa Sal Bymænds Vegne, hvorl. han til Satisfaction for bemeldte By skal være foraarsaget at føre ydermere Vidner om den store Ulykke, Madm. Mette Vinding, afgangne Hr. Frands Blichfelds Enke i Sal, tilligemed Kondi Smidt, hendes Fuldmægtig, forsættelig haver paaført Byens Hornkvæg af en smitsom Sygdom af Lungesot til Bondens og Godsets Ødelæggelse. At Madm Blichfeldt haver kvitteret Sal Præstegaard uden at holde Skifte, Registering eller Deling eller fornøie hendes Mands Kreditorer, hvorfor Hans Rosborg er kommen tilkort, især paa Præstegaardens Afgift til Friisholt. Kirkemuren, som skal være nedbrudt og brugt til Præstegaardens Forbedring. Madm. Blichfeldt egenraadig uden Forespørgsel eller Bevilling skal have ladet oplukke og indført hendes afg. Mands Lig i Gullev Kirke udi den af hende der oprettede Begravelse, længe efterat han var død, og udi anden Kirke hensat. For en Regning til Madm. Blichfeldt af 29 October 1737, hvoraf Gjenpart i Retten skal vorde fremlagt. Thi stævnes Mette Vinding, afg. sal. Frands Blichfeldts Efterladte med Laugværgе og Fuldmægtig Kondi Smidt, at møde for mig paa Friisholt Birkething førstkomende den 12te Decembr. og paafølgende Thingdage efter Loven, at paahøre de paaberaabte Saggivelse, Vidner og andre fornødne Beviser, om hun eller hendes Fuldmægtig noget til Sagen vil svare, da Enhver skal vederfares, hvis Lands Lov og Ret medfører. Datum Borre d. 27 Novbr. 1737. Under mit Zignet (L. S.).«

Denne Stævning blev forkyndt for Madm. Blichfeldt i Lillering; men da Studiosus Kondi Smidt nu havde Ophold hos sin Fader, Rectoren ved Skolen i Aarhus, blev Stævningen ikke forkyndt for ham. Imidlertid havde Madm. Blichfeldt, for at værgе sig mod Hans Rosborgs vistnok ganske ubeføiede Angreb seet sig nødsaget til at henvende sig til Prokurator Mathias Brun paa Randrup om hans Bi-

stand i denne Sag, som ogsaa paa hendes Vegne gav Møde paa Friisholt Birkething bemeldte 12te Decembr. og paafølgende Dage og procederede saa djærvt og kraftigt i Sagen saavel mod Rosborg selv som ved Kontrapørgsmaal til de af Rosborg fremstillede saakaldte Vidner — Rosborgs Bønder og Undergivne fra Sal By, som jo selv var Part i Sagen — saaledes at Rosborg med al sin Kløgt og Anstrængelse ikke saae sig istand til med Held at drive denne Sag igjennem. Brun havde ladet fremstille flere Vidner fra Nøddelund, Borre og Hvorslev ved Frisenborg Birkething, som vidnede, at ingen Kvægsygd om af Betydenhed havde grasseret, hverken i Nøddelund eller Sal. Da Studiosus Kondi Smidt ikke til den sidst afholdte Ret var lovlige stævnet, saa maatte Rosborg atter under 23de Decembr. lade udstæde ny Stævning til at møde for Retten d. 23 Januar 1738, da Sagen atter blev foretaget og flere af Sal Bymænd af Rosborg fremstillet som Vidner. Siden sees ikke noget foretaget i denne Sag i Thingbøgerne. Enten Rosborg har fundet det for rigtigst ikke at fortsætte den videre, især da han paadrog sig andre Bryderier, som senere skal berøres, eller Sagen er forflyttet til Enkens eget Værnething og der paadømt, dette seer jeg mig ikke istand til at angive.

Ved en senere Leilighed skal jeg, om Gud vil, give en yderligere Fremstilling af Præsten Hr. Frands Knudsen Blichfeldts Dygtighed, hæderlige og christelige Sindelag og Virksomhed i sin Embedstid.

Ladefoged Jens Mogensen Møllers Beskikkelse til Birkedommer og Stalddreng Anders Nielsen Sals Beskikkelse som Birkeskriver ved Friisholt Birkething.

Da Birkeskriveren ved Friisenborg-Faurskov og Friisholt Birkethingretter ved Døden var afgaaet i April 1735 og den gamle Birkedommer til samme Birker Laurits Meyer af Borre ligeledes var død i Forsommeren 1738, saa ønskede Hans Rosborg, eftersom der ved Friisholt Birkething skulde ansættes en egen Birkedommer og Skriver, at faae to af hans egne Folk og Tjenere dertil beskikket. I sin Indstilling

herom til Kongen angav han, at da Friisholt Gods var af en ringe Størrelse og desaarsag ved Birkethinget ganske lidt og ubetydeligt at foretage, kunde en uexamineret Person ret vel bestride dette lille Birkedommer Embede uden Skade, og foreslog han til Birkedommer en Søn af Mølleren Mogens Jensen i Skibelunds Mølle, Jens Mogensen Møller, som havde været paa Friisholt i flere Aar og der været brugt i mange Forretninger. Til Birkeskriver anbefalede Rosborg en lille Person ved Navn Anders Nielsen Sal, en Mands Stedsøn i Sal By, som ligeledes i en Deel Aar havde været paa Friisholt og der været brugt som Rideknægt og deslige Forretninger. Regjeringen, som ikke kunde have megen Kjendskab til Hans Rosborg og Forholdene paa Friisholt, kunde jo heller ej mene andet, end at de af Godseieren foreslaaede Personer, der ansøgte om disse Embeder, ogsaa selv fandt sig skikede og duelige til at varetage Posterne. Jens Mogensen, der tjente Rosborg som Ladefoged, blev derfor af Kongen beskikket til at være Birkedommer og Anders Nielsen Sal, som med stor Vanskelighed kunde skrive sit eget Navn og tjente Rosborg som Stalddreng, blev beskikket som Birkeskriver. Det lyder selsomt og underligt, naar der ved Friisholt Birkething, den 11 Septembr. 1738 bliver tilført Protokollen: »Saa fremstod at vidne Birkefogden Jens Mogensen, som og er Ladefogden ved Friisholt.« Den Kongl. Beskikkelse for bemeldte Jens Mogensen til at være Birkedommer lyder saaledes:

»Vi Christian den 6te, af Guds Naade Konge til Danmark og Norge etc. Gjør alle vitterligt, at vi allernaadigst har beskikket og forordnet, saa og hermed beskikker og forordner Jens Mogensen Møller til at være Birkefoged ved Friisholt Birk i Dronningborg Amt og samme Bestilling at nyde med samme Rettighed som hans Formand for hannem med Rette nydt og haft haver; thi skal han være Os som sin absolute og souveraine Arvekonge og Herre tro og huld, Vor og vort Kongel. Arvehouses Gavn og Bedste søge, vide og ramme, Skade og Fordærv af yderste Magt, Evne og Formue hindre, forekomme og afværge, saa og ikke for Nogen aabenbare, hvis hannem hans Embeds Forretninger kan vedkomme og hemmelig bør at holdes, og sig ellers saaledes skikke og forholde, som det en ærlig, tro og rigtig Birke-

dommer egner og vel anstaaer efter den Eed, som han Os derpaa allernaadigst gjort og aflagt haver.

Givet paa vort Slot Frederiksborg, den 13 Juni 1738.

Under vor Kgl. Haand og Signet. *Christian R.*

(L. S.)

Kort Tid efter disse Bestallingers Erhvervelse opkom der imellem Hans Rosborg og Anders Nielsen en Tvistighed i Anledning af, at denne af Staldkarlen havde faaet en gammel Hoppe for derpaa at ride til Gullev Smedie for der efter Rosborgs Ordre at faae en Knebel til en Kirkeklokke istandsat, da And. Nielsen paa den lange Vei ikke var istand til at bære baade Knebel, Kul og Jern. Herover blev Rosborg saare vred, og ved And. Nielsens Hjemkomst beskyldte han ham for at have stjaalet hans Hoppe. Da nu And. Nielsen affordrede Rosborg sin Bestalling som Birkeskriver, som han aldrig havde seet og som var i Rosborgs Værge, blev denne forbitret og jog And. Nielsen paa Døren. Han gik nu til Amtmand Trappaud paa Søbygaard og beklagede sin Nød; men denne Mand gav ham daarlig Trøst og bød ham vende tilbage til Friisholt og bønfulde Rosborg om Tilgivelse. And. Nielsen tog ogsaa atter til Friisholt; men da Rosborg blev ham vaer, jog han ham atter igjen bort og forbød ham aldrig mere at lade sig see paa Gaarden. Nu maatte And. Nielsen søge hjem til sin Stedfader i Sal og derfra til Mathias Brun paa Randrup, som raadte ham til at tage til Frisenborg Birkething og der beklage sin Nød og udbede sig at faae en Beretning om Rosborgs Fremfærd imod ham optagen i Thingprotokollen, hvilket ogsaa der blev ham bevilget, men er for vidtløftig til her at anføres. Mathias Brun raadede ham endvidere til at reise til Kjøbenhavn og til Hs. Mayestæt Kongen indgive en Klage over Rosborg, fordi denne mod hans Villie og Vidende havde indstillet ham til at være Birkeskriver, hvilken Forretning han ikke var istand til at paatage sig, og vilde Brun være ham behjælpelig paa denne Reise til Hovedstaden. Imidlertid lod Rosborg Anders Nielsen efterlyse som en Rønningsmand, hvilken Tillysning er saalydende:

Tillysning ved Friisholt Birkething Torsdag den 31 Juli 1738. »Sr. Johan Busch fra Kjetterup paa Sr. Hans Rosborgs Vegne paa Friisholt og efter hans Begjæring lader til

første Thing lyse efter en af bemeldte Rosborgs Bønders Sønner, navnlig Anders Nielsen fra Sal, som en 3 eller 4 Dage siden er undvigt fra Friisholt Gods. Sr. Rosborg befrægter sig, han er vorden forvildet, som Rygtet gaaer, fra Sandsen, eller kan være kommen i Veien for de Folk, der lurar og hører efter Sladder og enten udi en eller anden ond Ledning hemmelig kan vorde understøttet af dem. Personen bredladendes i Ansigt, brunt Haar, seer høit, dog kun en maadelig Person af Høide, omtrent 1½ Alen eller lidt derover. Hænder han Nogen at forekomme, lader Sr. Rosborg den tjenstlig bede, de vilde vise denne Vildfarende paa rette Veien og afværge, han ikke kommer i Hænder med de »Røe Hærdede« (rødhaarede?) Israeliter, der saa gjerne udskyde deres Kogger efter Enhver, item veileder ham, han ikke kommer i Hestehandel med M. Brun, at han ikke skal beskjæmmes, hvor han kommer, naar han er uskyldig. Rosborg imod Velgjerning vil være Enhver til Tjeneste, som bekendtgjør og oplyser de Folk, der handler mod Forordningen af 4 Febr. 1733, hvilken Lysning Busch begjærer 2de næstefølgende Thingdage maatte skee.« Der blev ligel. lyst 3 Søndage i Rad i Sal og Gullev Kirker fra Prædikestolene efter den bortrømte And. Nielsen Sal, og naar han antræffes, da at bringe ham til Friisholt.

Hans Rosborg lod paa sit eget Birkething fremlægge et meget vidtløftigt Indlæg, hvoraf i Korthed skal anføres enkelte Punkter. Han skriver saaledes: »Det er bekjendt, at en af mine Bønders Sønner Anders Nielsen Sal er forlokket, forlad og bortpraktiseret fra mit Gods uden Beviis, Pas og Skudsmaal. Hans Skademand kan jeg vel tænke er Prokurator Mathias Brun, efterdi samme Brun tilforn haver vaaren saa dristig uden Undseelse, at han under adskillige urigtige, vrang Forklaringer haver søgt Friisholt Birkething nedlagt og afskaffet og dertil vilde betjent sig af bem. Anders Nielsen — — — og er beført til og antagen af Birkedommeren Fred. Svitzer for Frisenborg Birkethingsret og der usandfærdeligen at beskyldte mig og andre ærlige Folk uden Stævnemaal. Omsider skal Prokurator Brun med sig selv bragt And. Nielsen til Kjøbenhavn; hvorledes de der med hinanden haver omtomlet og colluderet, skal Anders Nielsen ydermere være belokket til usandfærdigt at anklage mig for Kongen

og hvor udelig han var til at betjene Birket. — — — —
 bragt Anders Nielsen til disse syndige og uforsvarlige Gjer-
 ninger, der beskjemmer ham selv. — — — Er Anders Niel-
 sen ikke saa straffældig, at han ikke alene har forbrudt sin
 Ære, men endog sine 2 Fingre for de under Anders Nielsens
 Haand — de Usandfærdigheder, beskjemmelige Paadigtning-
 ger, skamagtige og høit strafværdige blamentige Beskyld-
 ninger over mig, min Hustru, Børn, Folk, over Retten og
 Rettens Administration, at det er baade spotteligt og skamme-
 ligt at paahøre eller høre læse samme ugudelig Beskrivelse;
 thi det paagjælder ærlig og brave Folks Ære og timelige
 Velfærd, om det var saaledes som skrevet er. — — — —
 Friisholt Birkething er Anders Nielsens rette Forum, der-
 under er han mig solgt, saavidt Landmilitzens Forordn. aller-
 naadigst befaler, ligesaa fuldkommen som Maren Frandsdatter
 i Gullev. — — — — Brun maatte kjende, at And. Nielsen
 var en Rønnings Person, uden Pas, uden Skudsmaal, og den,
 som saa langsommelig Tid har tomlet om i Verden uden at
 blive deelagtig i den hellige høiværdige Nadverens Sakra-
 mente, hvem skal bære hans Synder, og hvem har Aarsag i
 hans Fordømmelse, om Gud af Naade og Barmhjertighed
 ikke vil redde hans Sjæl.«

Af Anders Nielsens Ansøgning til Kongen og Frem-
 stilling af Foranledningen til den, der er alt for vidtløftig
 til i sin Heelhed at anføres, skal her blot fremsættes Begyn-
 delsen og Slutningen.

»Ansøgning! Stormægtigste allernaadigste Arvekonge
 og Herre! Jeg fattige Menneske nødes udi allerdybeste
 Underdanighed for Deres Kongelige Mayestæt at andrage
 i Følgende denne min Nød. Mons. Hans Rosborg haver det
 Agt, at jeg skulde være Birkeskriver ved Friisholt Birke-
 thing; en Eed kom han mig til at skrive under, som jeg ei
 forstod og her blev overskikked; men aldrig siden har jeg
 betjent Retten, ikke heller vil eller kan, om den skal holdes
 paa Friisholt, eller Rosborg, som han altid har gjort, skal
 raade for Protokollen, ikke heller naar Jens Ladefoged skal
 være Dommer, thi han forstaaer Intet og jeg mindre, og
 hvor skulde Folk saa faae Ret. Baade Jens Ladefoged og
 jeg har tjent Rosborg, han som Ladefoged, hvorfor han endnu

Tjener, og jeg for Stalddreng, og hvor skulle vi forrette alt, hvad Rosborg ved denne Ret fører o. s. v. — — —

Allernaadigste Konge! Hjælp mig for Guds Skyld, jeg tør ei understaae mig at blive Birkeskriver længer, hvilket jeg herved i sine Omstændigheder allerunderdanigst tilkjendegiver. Min allernaadigste Konge! Lad mig for Guds Skyld ei komme under Rosborgs Magt mere, hvilket jeg og ikke skulde haabe, siden jeg af Deres Mayestæt er kaldet til at være en kongelig Betjenter ved Retten, men herved allerunderdanigst takker for Kongens Naade og nødes at indberette, at jeg Tjenesten ikke kan herefter vedblive, eftersom jeg ikke er fuldkommen dertil og jeg ikke endnu har maattet komme til Retten at betjene, endskjøndt jeg ved 2de Mænd har tilbudet at betale Bestallingen for derefter underdanigst Deres Mayestæt samme at have indsendt; men Rosborg haver forholdt mig den. Det Rosborg blev vred over, var fordi jeg vidnede Sandhed i en Sag mod ham angaaende en Stævning, Rosborg selv havde udstedt i Rettens Navn og skulde været forseglet med Rettens Segl, men var det ikke; thi jeg saae Rosborg selv forseglede den og leverede mig den, at jeg skulde løbe og stævne dermed paa Randrup, og da jeg blev tilspurgt derom, maatte jeg bekjende Sandhed. Siden den Tid har Rosborg aldrig fordraget mig, men overskjældt mig. Ligesaa blev han vred, fordi jeg i en anden Sag ei vilde eller kunde vidne, som han vilde have det, endskjøndt jeg syntes, jeg vandt strænge nok og end mere (Gud bedre det) viste mig paa Rosborgs Side, end jeg vel burde, saa fik jeg dog Utak og nær havde faaet Hug til, og truede mig med Tyvehullet, saa syntes mig, det var bedst at redde min arme Sjæl tilligemed min timelige Velfærd; herudi jeg haaber allerunderdanigst Deres Kongl. Mayestæt, som min eneste Hjælpere for Guds Skyld gjør mig fattige Ret til Guds og Kongens Ære og Rettens Befordring ved Friisholt Thing. Jeg synes, Rosborg ei burde have det Birk, og om han skulde have det, da ikke at føre uden sine Bønders Sager. Jeg forbliver i dybeste Underdanighed med uafsladelig Bønner Eders Kongl. Mayestæts allerunderdanigste Arve Undersaat og tro Forbeder

Anders Nielsen Saal.

Kjøbenhavn d. 3 November 1738.

»Alene for at vise og lade Deres Mayestæt see min egen Haand skriver jeg disse Ord her bag paa.

Anders Nielsen Saal, egen Haand.«

Der blev nu af Rosborg afgivet en meget vidtløftig Erklæring over Anders Niensens Andragende til Kongen, hvilket han kalder »ublu, dumdrstig og et djævleblændt Skrift, som Anders Nielsen Sal maa være forført til, sig selv til sin egen Spot og andre brave og ærlige Folk til Skade«; især gaaer han løs paa at nedrive Prokurator Brun paa Randrup som den, der har forført Anders Nielsen og ledet ham i Ulykke o. s. v.

Derefter blev der af Rosborg ved Friisholt Birkething anlagt Sag mod den fraværende »fra Godset bortrømte« Anders Nielsen Sal, »der saa uforskammet og ugudeligt havde søgt at ødelægge brave og ærlige Folks Rygte og timelige Velfærd og ved sine falske Forestillinger beskjemmet sig selv og ødelagt sin arme Sjæl og gjort sig uværdig til Guds og Kongens Naade.« Af den over Anders Nielsen Sal afsagte Dom vil jeg efter Thingbogen kun anføre Slutningen og Conclusionen saalydende: »Og som Anders Nielsen Saal ikke derfor (sine Beskyldninger) har fremlagt allermindste Beviis, mens har foretaget sig ikke mindre end at anbringe Beskyldningerne baade i Cancelliet og andre Steder forsætlig og indvæltet sig paa sin Hosbond Sr. Hans Rosborg uden mindste Føie, saa kjendes for Ret, at alle de Beskyldninger, som Anders Nielsen udi forbemeldte trende Skrifter har fremført mod Citanten, bør som uskreven døde og magtesløse og ikke komme ham til Præjudice paa gode Navn og Rygte eller Forkleinelse i mindste Maader, og bør Anders Nielsen Saal for samme sit ublu Forhold at bøde til Christianshavns Kirke 20 Rdr. og ligesaa meget til Justitskassen, og dersom han inden sex Maaneder ikke betaler samme Bøder, da bør han at arbeide udi Jern i næste Fæstning i to Aar. Hvad Prokurator Sr. Mathias Brun angaaer, da kan han ikke vel fritages for Mistanke, at han maa være den, som i visse Maader har Deel i alt det, som Anders Nielsen Saal har forøvet i denne Sag, og hvorfor han nu er dømt; men siden han ikke sorterer under denne Ret, bliver Sr. Hans Rosborg hermed givet Regres til bemeldte Prokurator Brun efter lovlig Omgang, ifald han finder forarsaget der for at see ham dømt.«

Reskript fra Kongen til Amtmanden over Dronningborg Amt af 2den Januar 1739.

Uddraget af »Saml. af Reskr., Resol. etc. ved Algr. Ussing m. fl.
1 Bind S. 37.«

1739, 2den Jan. Reskript (til Amtmanden over Dronningborg Amt) »at Hans Rosborg, der har beskikket sin Ladefoged til Dommer og Staldkarl A. S. til Skriver ved Friisholt Birk, hvilken Sidste har underskreven en Eed, som han ei forstod og er oversendt, samt har bedet sig fri for Tjenesten, den han saalidet som hiin kan betjene, og begge ere uexaminerede, skal fra sig levere de to for Dommer og Skriver ved Friisholt Birk erhvervede Bestallinger og derimod i deres Sted gjøre Forslag med forderligste paa to andre bekvemme og efter Forordningen lovlig examinerede Personer, men veed han ikke nogen saadan hertil at foreslaae, da har Amtmanden at indsende sit Forslag herom til videre Resolution.«

Efter Thingbøgernes Udvisende vedblev Jens Mogensen Møller, Ladefoged paa Friisholt, at betjene Retten ved Birke-thinget som Birkedommer, uagtet ovenstaaende Reskript, hele Aaret 1739 og 1740 igjennem, idet det hedder: »Kongel. Mayestæts Rettens Betjenter, Birkefoged ved Friisholt Birke-thing Jens Mogensen Møller etc « Om han vedblev tilligemed Ladefogedbestillingen at være Birkedommer, indtil hans yngre Broder Søren Mogensen Møller blev beskikket i hans Sted, kan ikke vides, da Thingbøgerne fra Aar 1740—50 ikke har været at opsøge.

Hans Rosborgs Sag mod Hs. Excellence Grev Chr. Friis om Borre Skovhuus.

Det allerstørste Foretagende, som Hans Rosborg strax efter at han var bleven Eier af Friisholt, paa hans næsten uendelige og mangfoldige Processers Omraade paadrog sig, var en af ham foranlediget Retssag med Hs. Excel. Grev Christian Friis til Frisenborg om Skovhuset i Borre. Til Friisholt hørte to Skovhuse, et ved den vestre og et ved den østre Ende af Friisholt Skov. Dette Sidste var bygt af Amtmand Lindenau til Friisholt, og tæt østenfor havde

Grev Chr. Friis's Fader Niels Friis ladet opbygge et Skovhuus paa Borre Mark ved den vestre Ende af Borre Skov for derfra at varetage denne. Dette Skovhuus, der beboedes af en Skovfoged Christen Degn, fik Rosborg Lyst til at have tilligemed sit eget og lod først Skovfogden stævne til Friisholt Birkething at møde d. 1ste August, »fordi han i nogle Aaringer havde gravet en stor Deel Hundehuller i Friisholt Eiendom, Mark, Gaardens Engstykker Rosborgs Eiendom til stor Skade«. Og da Rosborg den 25 Juli s. A. lod Skovfogden forbyde at hjemføre de Tørv, han havde gravet paa den Skovhuset tilhørende Eiendom, beklagede Skovfogden sig herover for Grevens Foged Fred. Svitzer paa Høgsholm, som paa Skovfogdens Vegne gav Møde ved Friisholt Birkething bemeldte 1 Aug. Men da bemeldte Grevens Fuldmægtig efter nogle Retsmøder med Rosborg indsaae, at han ikke var istand til alene at værges sig og Grevens Eiendom mod den store og øvede Lovtrækker Hans Rosborg og beskytte Borre Skovhuus mod Rosborgs fremsatte Paastand, at dette Skovhuus laae paa Friisholt Grund og er denne Gaards Eiendom, saa henvendte Greven sig til Prokurator Mathias Brun paa Randrup om hans Bistand i denne Sag. Grevens Fuldmagt til Brun er saalydende:

»Monsr. Brun! Siden Sr. Hans Rosborg til Friisholt haver funden Behag udi for nogen Tid siden at formere adskillige Prætentions mod mig og min Skovfoged Christen Degn i Borre Skovhuus under Vegerslev Sogn og for Saadant haver nogle Gange ladet Stævning udgaae, som tildeels af hannem selv skal for urigtige være anseet og suspenderet og een deraf under Opsættelse til idag skal være forfløttet, saa er min tjenstlige Begjæring, De paa mine Vegne vilde møde ved Friisholt Thing i Dag for at observere og besvare, hvad maatte blive proponeret og frembragt, samt fremdeles der og andre Steder herved Hjemthingene for det første min Sag og Paagjældende tillige med min Fuldmægtiger, hvor jeg Eders Tjeneste forlanger, iagttage og procekvære, hvortil jeg Dennem herved befuldmægtiger og for Umagen og Bekostningen fornøier, hvornæst forbliver Monsrs. beredvilligste

Frisenborg d. 13 Febr. 1738.

C. G. Frijs.«

Den overmaade vidtløftige Retssag fortsattes næsten uafbrudt, naar Rosborg for hans mangfoldige andre Processer

havde nogen Tid levnet dertil, igjennem Aarene 1738, 39 og 40 og mulig meget længere, ofte en heel Maaned hver Søndag. Saaledes varede den, efter at være opsat fra d. 22 til 27 Februar, uafbrudt fra denne Dag indtil 20de Marts, endogsaa om Eftermiddagen paa de Dage, Fasteprediken holdtes i Kirkerne. Det maa siges om Prokurator Brun, at han med en rastløs Ihærdighed og stor Kløgt lige overfor den lovkyn- dige og i Retstrætter øvede Rosborg med hans undergivne og mod Brun ugunstige Dommer Jens Mogensen forsvarede Grevens Rettighed til det omtvistede Skovhuus. Der blev i denne Sag afhørt Vidner i sneseviis, og var det en ikke ringe Byrde for de forarmede Bønder paa dette lille Gods ikke blot at møde som Vidner, men desuden ogsaa at tilsiges 8 Mand hver Thingdag at møde som Støkkemænd. De maatte saaledes være tilstede paa Thinget fra Morgenstund til sildig Aften paa deres egen vistnok magre Kost, og maatte disse stakkels Trælbønder nødtvungne bære denne ikke ringe Byrde med saa mange andre Paalæg og vistnok hungrige og mødige hver Aften silde gaae en lang Vei til deres usle og fattige Hjem, alt for Rosborgs Trættekjerheds Skyld. Mærkeligt er det, at ogsaa Dommeren Jens Mogensen ei sjælden maatte fremtræde som Vidne for Rosborg i denne Sag, medens hans Fader Mogens Jensen imidlertid beklædte Dommersædet. Jens Mogensen blev saaledes en Dag, efter at have besvaret en Deel af Rosborg fremsatte Spørgsmaal, af Mathias Brun derefter givet 70 Kontra-Spørgsmaal at besvare, hvilket varede i 2 Dage uafbrudt, og blev Jens Mogensen saa udmattet, at han maatte indstændig bede Brun om at slippe fri for denne Tortur og faae Tid til at nyde nogen Hvile og lidt Mad, hvortil han høilig trængte.

At følge denne vidtgaende Sag vilde have liden Interesse og udkræve en altfor stor Plads; dog kan ikke forbi- gaaes at anføre et eneste Vidnes Udsagn om Anledningen, hvorfor og af hvem dette omtvistede Skovhuus blev byggt. — I Sagen fremstod den 14 Febr. 1738 at vidne Søren Pe- dersen af Sal 70 Aar gl. og kunde huske i 60 Aar og paa Bruns Spørgsmaal gav til Svar, »at han vidste, at Huset blev bygget til Skovfoged at passe paa Borre Skov, og er- indrede Vidnet, at sal. Nicolai Friis sagde til Vidnet selv, at han vilde sætte en Pind for dem for Borre Skov. Ti-

spurgt ved hvad Anledning det er skeet, som Vidnet nu forklarer, svarede han: »Greve Hr. Nicolai Friis kom imod Vidnet ved Færgehøie, og da havde Vidnet nogle Knipper Tøndebaand paa Vognen, som han havde taget med for en Huusmand i Sal; da sagde han til Vidnet: »Dem har I huggen i Borre Skov«, hvortil Vidnet svarede Nei, de vare huggen i Friisholt (Skov). Da svarede Greven: »Der er ikke en Hessel i Friisholt Skov«, hvorpaa Vidnet sagde: »Da skal jeg vise Eder mange der«. Derpaa gik Greven bort og i det samme sagde: »Jeg skal sætte eder en Pind for Borre Skov.« Og derefter var det, at Huset, Christen Degn iboer, blev bygt, nemlig ikke længe derefter.«

Ved en Leilighed udtalte Prokurator Brun for Retten ved Friisholt Birkething: »Aldrig har Borre Skovhuus hørt til Friisholt, og aldrig skal Rosborg nogensinde faae det til at høre dertil.« Dette Udsagn fandt sin Bekræftelse, idet Borre Skovhuus endnu er til og, som naturligt er, hører under Frisenborg Grevskab, men blev efter Bymarkens Udskiftning flyttet nærmere ind mod Fredskoven. Denne Skovfogedbolig, der fortiden beboes af en Skovrider, skal om et Par Aar nedbrydes.

Det er forhen berørt, at Rosborg i mange Aar var Forpagter af Consumption, Folke- og Familieskat i en Deel Amter i Jylland. Saaledes havde Rosborg paa eengang Dronningborg, Skivehuus, Kalø, Silkeborg, Aakjær og Stjernholms Amter i Forpagtning. Afgifterne bleve for et Tidsrum af 3 Aar af Regjeringen ved Auction udbudt til Forpagtning og blev i Reglen for et saadant Tidsrum betalt med en Sum, der varierede for hvert enkelt Amt fra 1 til 2000 Rdr. At disse Forpagtninger vare meget indbringende for Rosborg, synes at fremgaae af den Begjærlighed, hvormed han efterstræbte dem. Han lod Afgifterne inddrive med den yderste Nøiagtighed og Strængighed. Var der en Præst eller Godsforvalter, som i sine Lister ikke nøiagtig opgav enhver Person, om end nok saa fattig, og Rosborg kunde faae Feilen udspioneret og opdaget, kunde de være vis paa at blive indstevnet til Friisholt Birkething, hvorpaa der haves flere Exempler. Herved forøgedes hans Velstand, saa han kunde

sammenkjøbe Bøndergods og Gaarde. Derfor kunde han, da Friisholt Gaard og Gods blev i Viborg i April 1737 solgt ved Auktion, købe denne Gaard med tilliggende Bøndergods og 2 Kirker for 14,010 Rdr. og paa Stedet kontant betale samme, som han siger, »i blanke Kroner«, og strax derefter, da Gaarden Høiriis i Hammerum Herred tilligemed en Deel Bøndergods ved Auction den 20 Mai 1737 blev solgt og for en Kjøbesum 2,120 Rdr. blev tilslaaet denne Gaards hidtilværende Besidder Christen Madsen og Søn mod Rosborgs Caution, erholdt ogsaa Rosborg Skjøde paa denne Gaard, da Christen Madsen ikke til rette Tid, den 20de Mai 1738, kunde præstere Betalingen af Kjøbesummen, hvilken Gaard med Gods og Istandsættelse Rosborg siger kostede ham over 3000 Rdr. Med Christen Madsen og Sønner paadrog Rosborg sig ogsaa her en langvarig Proces, holdt Chr. Madsen paa sin sædvanlige Maade en Tid paa Friisholt og afnødte ham et Forlig, hvorved han skulde betale Rosborg 300 Rdr. for den Skade, han skulde have foraarsaget ham paa Høiriis Gaard og Gods.

Omtrent i Aaret 1750 overdrog Hans Rosborg Friisholt Gaard og Gods til sin Søn Hans Thansen Rosborg, hvorefter han jevnligen opholdt sig paa sin Fædrenegaard Rosborggaard, hvor han ogsaa ved Døden afgik i Begyndelsen af Aaret 1752, 82 Aar gammel, og blev den 24 Januar nævnte Aar stædt til Hvile hos sine Fædre ved Mønsted Kirke. Naar hans Kone Helle Madsdatter døde, vides ikke, ei heller, hvor hendes Støv kom til at hvile, da ikke herom er forefundet noget i nogen Kirkebog eller andetsteds, men hun maa være død inden Aaret 1756. Ved Hans Rosborgs Jordefærd holdt Præsten i Daugbjerg, den yngre Hr. Busch, som var født paa Stedet og nøie kjendte Hans Rosborgs Levnet og Bedrifter, følgende Ligtale over ham:

»Stat stille her ved denne Grav.
 Her hviler Rosborgs Bene;
 Men hvor hans arme Sjæl blev af,
 Det kjender Gud alene.

Amen.«
